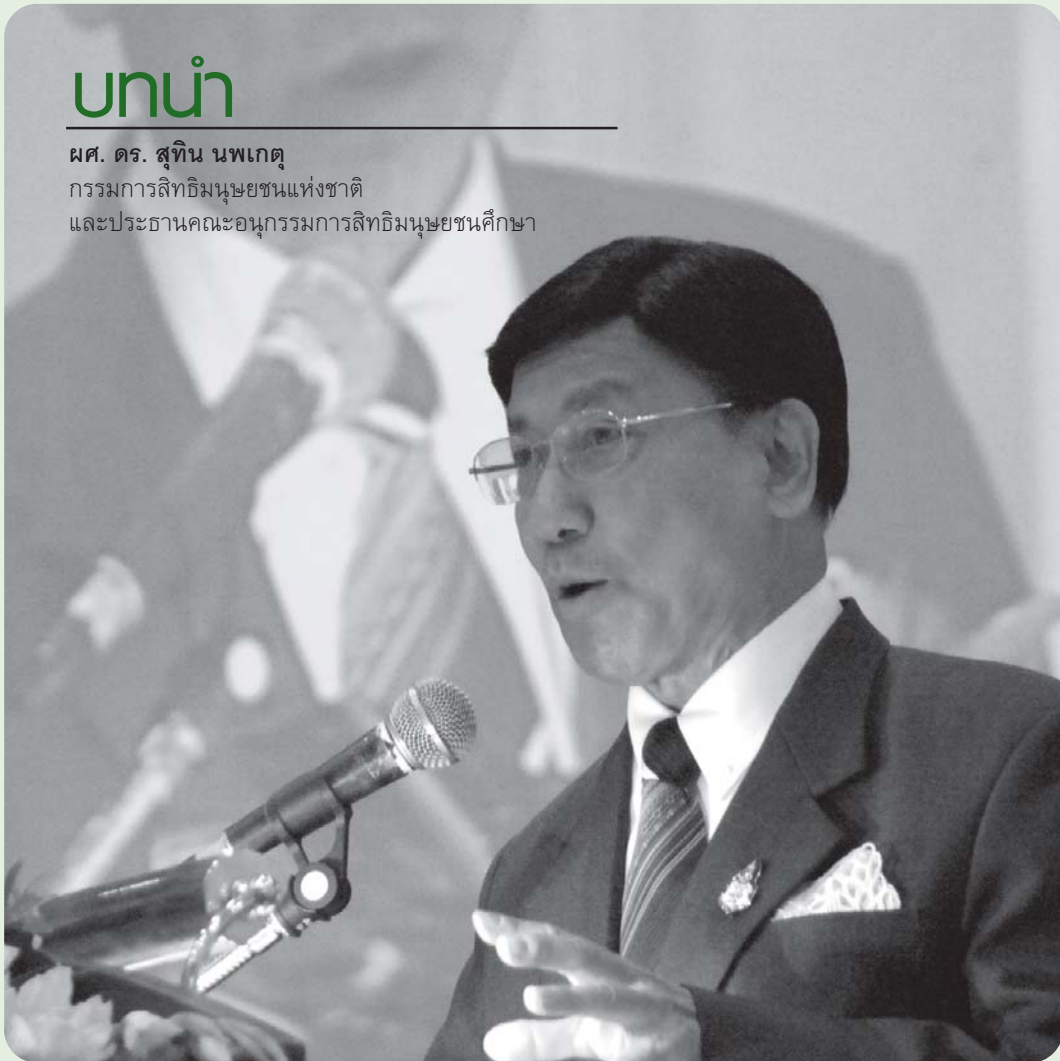

บทนำ

ผศ. ดร. สุทิน นพเกต
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
และประธานคณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนศึกษา

บทนำ

“การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติการจริงในแต่ละพื้นที่ทำให้สามารถสังเคราะห์ความรู้ การปฏิบัติงานจริง นำไปสู่การจัดการความรู้ให้แพร่หลายออกไปในเขตพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศได้ นับเป็นการสร้างมิติใหม่ ความรู้ใหม่ ของภาคประชาสังคมอย่างแท้จริง”

เวทีสาธารณะเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2549 มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่ให้ความสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งตัวแทนจากสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร องค์กรอิสระ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรศาสนา องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน นักวิชาการ โดยเฉพาะ เครือข่ายภาคประชาสังคมและอาสาสมัครพิทักษ์สิทธิมนุษยชนที่หลากหลายกว่า 30 จังหวัด

ปัจจุบันมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนกระจายอยู่ในหลายจังหวัดของประเทศไทย มากบ้าง น้อยบ้าง และมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นและซับซ้อนขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว การเฝ้าระวังดูแล และร่วมป้องกัน คุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงเป็นเรื่องสำคัญและถือเป็นการทำงานเชิงรุกที่เปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วม การดำเนินการนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ พลังเครือข่ายทางสังคมอันเป็นทุนเดิมทางสังคม เพื่อช่วยทำหน้าที่เป็นกลไกในการส่งเสริม เรียนรู้ เคลื่อนไหว และร่วมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์

โครงการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อสุขภาวะของบุคคล และชุมชน (คสม.) มีหลักการและเหตุผลที่สำคัญ คือ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน หรือ การส่งเสริมการเคารพคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้าง คุณภาพ สุขภาวะของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม

สิทธิมนุษยชนกับสุขภาพมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อสนับสนุนกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน และกระบวนการ

**ทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนในลักษณะของเครือข่ายจะช่วยให้มีพลังในการทำหน้าที่ส่งเสริม ป้องกัน
คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้อย่างทั่วถึง**

ทั้งนี้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติการจริง ในแต่ละพื้นที่จากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถสังเคราะห์ความรู้ การปฏิบัติงานจริง นำไปสู่การจัดการความรู้ให้แพร่หลายออกไปในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ จึงนับเป็นการสร้างมิติใหม่ ความรู้ใหม่ ของภาคประชาสังคมอย่างแท้จริง

จากประสบการณ์ส่วนตัวที่ได้ไปร่วมเวทีขับเคลื่อนของบางจังหวัดนั้น มีกรณีรูปธรรมที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง เช่น การดำเนินงานของเครือข่ายจังหวัดน่านต่อกรณีการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของคนไร้สัญชาติ หรือกลุ่มชาติพันธุ์โดยมีการดำเนินงานที่เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ตั้งแต่ระดับผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หน่วยงานภาครัฐผู้รับผิดชอบในพื้นที่ เครือข่ายภาคประชาสังคม คณะบุคคลที่อยู่ในวงการแพทย์ และประชาชนที่ได้รับผลกระทบ โดยทุกส่วนมีโอกาสร่วมทำความเข้าใจในปัญหา และจัดรวมฐานข้อมูลให้เป็นระบบ อีกทั้งมีเอกสารหลักฐานประกอบที่เข้าใจร่วมกันทุกฝ่าย จนสามารถแก้ปัญหา และช่วยทำให้ชนกลุ่มน้อยมีโอกาสได้รับสัญชาติไทยและเข้าถึงสิทธิด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เกือบจะครบตามบัญชีชื่อของผู้ร้องขอ หรือกว่า 3,000 คน นับเป็นประวัติศาสตร์ของการเคลื่อนไหวในด้านนี้

กรณีนี้ถือเป็นตัวอย่างการทำงานที่ใช้ข้อมูล ความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง รวมทั้งหนุนเสริมด้วยกระบวนการสื่อสารสาธารณะ ทำให้การแก้ปัญหาที่ซับซ้อนประสบความสำเร็จได้ เป็นสิ่งที่มูลนิธิสุขภาพแห่งชาติ (มสช.) โดยการประสานงานของนายแพทย์ชูชัย ศุภวงศ์ เลขาธิการคนแรกของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นเจ้าของโครงการ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในฐานะที่เป็นผู้สนับสนุนควรรภาคภูมิใจอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ยังมีกรณีอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น จังหวัดลำปางมีกลไกเคลื่อนไหวที่ภาคประชาสังคมร่วมกันเสริมสร้างให้เกิดอาสาสมัครพิทักษ์สิทธิมนุษยชนครอบคลุมพื้นที่ทุกอำเภอทั้ง 13 แห่งของจังหวัดลำปาง ประชาชนที่มีจิตอาสาในการเข้าร่วมในการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์และร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ ถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในกระบวนการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยจะช่วยทำหน้าที่ส่งเสริม ดูแล ตลอดจนเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ชุมชนอย่างทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งจะช่วยดูแล เยียวยาเบื้องต้นไม่ให้เกิดปัญหาลุกลาม

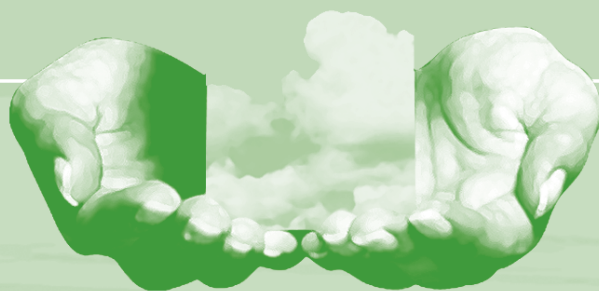
แม้ขณะนี้จะมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรวมถึงองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านสิทธิมนุษยชนอีกจำนวนไม่น้อยที่มีส่วนร่วมเปิดพื้นที่ทางสังคมหรือเปิดพื้นที่ทางปัญญาให้แก่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเชิงรุกในการ

ส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน แต่หากปล่อยให้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดซ้ำซาก องค์กร
ด้านสิทธิมนุษยชนก็ไม่อาจแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้อย่างทัน่วงที เพราะการรอคอยในห้องคัดกรอง
ดำเนินการเองทั้งหมดนั้น ถือว่าเป็นการทำงานในเชิงตั้งรับเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิถือเป็นสิทธิมนุษยชนศึกษาโดยแท้ อันเกิดจากการปฏิบัติการจริง
และการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน นอกเหนือจากการที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนศึกษาได้พยายาม
ผลักดันให้มีหลักสูตรสิทธิมนุษยชนศึกษาในสถานศึกษาทั่วไป ทั้งสองส่วนนี้จะทำให้การปูพื้นฐาน สร้างความรู้ ความ
เข้าใจ ความสำนึก ในสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นจริงในสังคมไทย ทั้งในส่วนของชุมชน สังคม หน่วยงานราชการและภาค
การเมือง

ดังนั้น โครงการ คสม. จึงร่วมกันจัดเวทีสาธารณะและจัดพิมพ์เผยแพร่เนื้อหาที่ได้จากเวทีสาธารณะนี้ เพื่อ
เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้มีเวทีเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมผลักดันให้เกิดข้อเสนอทั้งเชิงนโยบาย มาตรการหรือ
แนวปฏิบัติที่จะนำสู่การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่บุคคลและชุมชนรวมทั้งทำให้เกิดความถูกต้องเป็นธรรม
อย่างทั่วถึงในระดับชุมชนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ปาฐกถา
สิทธิชุมชน :
รากฐานการเมืองภาคพลเมือง

สิทธิชุมชน :
รากฐานการเมืองภาคพลเมือง

ศ. นพ. ประเวศ วะสี ประธานกรรมการมูลนิธิสภานิติศาสตร์แห่งชาติ

ลัทธิชุมชน : รากฐานการเมืองภาคพลเมือง

“ประชาธิปไตยที่แท้กับธรรมะหรือความถูกต้องไม่อาจแยกจากกัน...การศึกษาของเราที่มีมา 100 กว่าปีไปวางความรู้ไว้ผิดที่ผิดทาง ทำให้ระบบการศึกษาเป็นบ่อเกิดของการเสียศีลธรรม อันนี้เป็นคำพูดที่รุนแรงแต่เป็นจริง”

ขณะนี้การเมืองของเรามีความยุ่งยาก ลับสน และวิกฤตอย่างยิ่ง จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รับสั่งว่า ‘วิกฤตที่สุดในโลก’ เราต้องมาดูว่าในเมื่อมีความพยายามในการพัฒนาการเมืองมากกว่า 70 ปีแล้ว ทำไมยังต้องเข้าไปสู่ความยุ่งยาก ขัดแย้ง ตีบตัน แทนที่การเมืองและประชาธิปไตยจะเป็นหนทางที่พาประชาชนไปสู่สันติสุข สถานการณ์ขณะนี้เรียกได้ว่ามองไม่เห็นทางออก ยุ่งเหยิง ขมวดปมแบบที่แก้อย่างไรก็ไม่หลุด

ถึงเวลาที่เรต้องหันมามอง ‘การเมือง’ และ ‘ประชาธิปไตย’ ให้เข้าใจอย่างแท้จริง เพราะที่ผ่านมาเรามองการเมืองและประชาธิปไตยแบบคับแคบ จนเกิดความผิดพลาดขึ้น ฉะนั้น การที่จะเคลื่อนต่อไปในเรื่องการเมืองและประชาธิปไตย จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจอย่างลึกว่า การเมืองคืออะไร ประชาธิปไตยคืออะไร ไม่เช่นนั้นจะเข้าใจผิด และเข้าไปสู่ความคับแคบ ติดขัด

ประเด็นแรก การเมืองไม่ได้มีแต่การเมืองของนักการเมืองเท่านั้น นักการเมืองมีเพียงไม่กี่คน แล้วยิ่งนักการเมืองเหล่านี้มีพฤติกรรมไม่ดี ขาดความรู้ ความจริงใจ ประชาชนก็จะยิ่งลำบาก มันมีการเมืองของพลเมืองหรือคนทั้งหมดด้วยรัฐธรรมนูญปัจจุบันก็ได้พูดเรื่องนี้ไว้มาก แต่เรายังไม่ได้เอามาใช้อย่างเต็มที่ เพราะผู้คนมักแต่ไปสนใจเฉพาะการเมืองของนักการเมือง จึงมีความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจเรื่องการเมืองภาคพลเมือง

เมื่อครั้งเป็นคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) ช่วงที่เริ่มมีการพูดถึงเรื่องนี้ อาจารย์วรศักดิ์ อูวรรณโณ เป็นผู้นำเสนอกรอบความคิดเรื่องการเมืองภาคพลเมืองเอง และยังบอกว่าย่านการเมืองของนักการเมืองมาพูดก่อน ไม่เช่นนั้นคนจะสนใจแต่การเมืองของนักการเมือง กระนั้นก็ตามเมื่อทำไปทั้งหมดแล้ว คนก็ยังสนใจแต่การเมืองของนักการเมือง เพราะดูเหมือนเป็นธรรมชาติความสนใจของคนเรา

ประเด็นที่สอง ประชาธิปไตยไม่ได้มีแต่การเลือกตั้งเท่านั้น ไม่ใช่หย่อนบัตรเลือกตั้ง 2 วินาที แล้วบอกว่ารัฐบาลเอาอำนาจไปทำอะไรก็ได้ โดยเฉพาะเมื่อการเลือกตั้งมีเงินจำนวนมหาศาลเข้ามาด้วยแล้ว มันก็กลายเป็น ‘ธนาธิปไตย’ หรือ ‘ธนาภิการเมือง’ ซึ่งมีเงินเป็นใหญ่ ไม่ใช่ประชาธิปไตยอีกต่อไป เพราะประชาธิปไตยมีเรื่องอื่น ๆ อีกมาก เหมือนการมองเรื่อง ‘ทุน’ ทุนไม่ได้หมายความว่าเงินเท่านั้น ยังมีอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม เป็นต้น

แท้จริงแล้ว ประชาธิปไตยตัวแทนที่ผ่านระบบเลือกตั้งนั้นเป็นเรื่องโบราณที่ล้าสมัยโดยสิ้นเชิง เมื่อครั้งโบราณใช้วิธีนี้เพราะการติดต่อคมนาคมยังลำบากมาก ประชาชนจึงต้องแต่งตั้งตัวแทนให้ขึ้นมา ขึ้นเกวียน เดินทางไปสู่วอชิงตัน หรือลอนดอน แต่ปัจจุบันเรารู้ข่าวสารข้อมูลกันทั่วถึงทันที

อย่างไรก็ตาม ระบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยโดยอ้อมก็ยังจำเป็นต้องมี เพียงแต่จะทำเท่านั้นไม่ได้ ต้องมีประชาธิปไตยโดยตรงด้วย อีกทั้งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็พูดถึงเรื่องนี้หลายมาตรา เช่น มาตรา 76 ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจทางนโยบาย นอกจากนี้ยังบอกว่าต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และประชาชนต้องมีบทบาทในการตรวจสอบอำนาจรัฐในทุกระดับ นี่คือการเมืองภาคพลเมืองที่เกือบไม่มีใครพูดถึงเลย ถามว่ารัฐบาลได้ทำตามมาตรานี้บ้างหรือไม่ ขนาดระบุในรัฐธรรมนูญก็ยังไม่ทำ การไม่ทำตามรัฐธรรมนูญมีความผิดหรือไม่ ฟ้องศาลได้ไหม

ประชาชนต้องช่วยกันสร้างประชาธิปไตยที่แท้ อย่าไปติดอยู่กับประชาธิปไตยจอมปลอม ประชาธิปไตยแบบอันธพาล หรือประชาธิปไตยแบบอธรรม ประชาธิปไตยต้องเป็นความถูกต้อง และเป็นธรรมะ ในพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ สิ่งแรกที่มีพระบรมราชโองการออกมาคือ “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

ครองแผ่นดินโดยธรรม หมายถึง แผ่นดินต้องมีธรรมะมีความถูกต้องครอง หรือมีธรรมะแผ่ซ่านอยู่ทั้งแผ่นดิน ประโยชน์สุขของมหาชนจึงจะเกิดขึ้นได้ หากเป็นศรีธนญชัย เอารัดเอาเปรียบคนอื่น แผ่นดินก็เดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ทำให้เกิดความขัดแย้ง อาจนำไปสู่ความรุนแรงและการนองเลือดได้ ประชาธิปไตยที่แท้กับธรรมะหรือความถูกต้องจึงไม่อาจแยกจากกัน

เมื่อพูดถึงความถูกต้อง คงต้องดูให้ลึกว่ามันคืออะไร คราวนี้เป็นบทเรียนของสังคมครั้งใหญ่ว่า หากขาดความถูกต้องเสียแล้วบ้านเมืองจะพัฒนาไปไม่ได้ ที่ผ่านมาระบบเลือกตั้งมีการพัฒนามากมาย จะเป็นดีทรอยต์แห่งเอเชีย จะโชติช่วงรุ่งเรือง ล้วนเป็นไปไม่ได้ ดังที่เราเห็นว่ารัฐบาลมีเสียงข้างมาก มีเงินมหาศาล แต่ก็ไม่สามารถพัฒนาประเทศไปสู่สันติสุขได้ ตรงกันข้ามกลับเดือดร้อนวุ่นวายไปหมด อันที่จริง ไม่ใช่เฉพาะแต่บ้านเรา หากทั้งในระดับโลก

ด้วย เกิดการก่อการร้าย อเมริกาทำสงครามในอิรัก และกำลังจะทำในอิหร่าน วุ่นวายไปทั่วเพราะเขาก็ขาดความถูกต้องเช่นกัน

ท่านอาจารย์พุทธทาสกล่าวไว้นานแล้วว่า มันวิกฤติแล้ว ถ้าศีลธรรมไม่กลับคืนมา โลกาวินาศ และขณะนี้ก็กำลังเฉลิมฉลอง 100 ปีชาตกาลท่านพุทธทาส เราจึงควรไปศึกษาสิ่งที่ท่านพูดไว้ให้มาก แต่การศึกษาของเราไม่สนใจเลย ศึกษาแต่ทางเทคนิค ไม่ได้เอาศีลธรรมเป็นตัวตั้ง ซึ่งท่านพุทธทาสเรียกว่า ‘การศึกษาหมาทางด่วน’

ความถูกต้องคืออะไร ศีลธรรมพื้นฐานที่สุดในสังคมคือ การเคารพศักดิ์ศรี คุณค่า ความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะคนเล็กคนน้อย คนยากคนจน คนเรามีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพอยู่ในตัวทุกคนที่จะพัฒนาไปเป็นมนุษย์ที่เจริญ หากขาดการเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนแล้ว จะพัฒนาอย่างไรก็ติดขัดหมด ศีลธรรมข้อนี้เป็นรากฐานประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน หากคนเรารู้สึกว่าตัวเองมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า มีอิสระในฐานะที่เป็นคน มันก็มีความสุขอยู่ในตัว แต่ทุกวันนี้สังคมเราขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้ เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างอำนาจทางดิ่งระหว่างผู้มีอำนาจและผู้ไม่มีอำนาจมาแต่โบราณ

เราจำเป็นต้องสร้างศีลธรรมพื้นฐานนี้ขึ้นมา โดยต้องจับให้ได้ว่าเคล็ดมันอยู่ตรงไหน พังดูยากมาก เพราะคนไทยขาดความเคารพตรงนี้ทั้งแผ่นดิน คนในบ้านอาจไม่เคารพสิทธิของคนใช้ในบ้าน ทุกหนทุกแห่งไม่มีการเคารพตรงนี้ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของการไม่มีความสุข

เคล็ดอยู่ที่ว่า เราไปวางความสัมพันธ์ของการศึกษาไว้ผิด การศึกษาของเรามีมา 100 กว่าปี ไปวางความรู้ไว้ผิดที่ผิดทาง ทำให้ระบบการศึกษาเป็นบ่อเกิดของการเสียศีลธรรม อันนี้เป็นคำพูดที่รุนแรงแต่เป็นจริง

ระบบการศึกษาของเราเป็นตัวทำลายศีลธรรมพื้นฐานทั้งหมดโดยไม่รู้ตัว ตั้งแต่อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ระบบการศึกษาทำให้คนไม่เห็นคุณค่าของคนเล็กคนน้อย คนยากคนจน ลูกคนจนเข้าโรงเรียนไปสักพักหนึ่งก็จะไม่กล้าเดินกับพ่อแม่ ไม่กล้าหาบกระบุงตะกร้า เพราะรู้สึกว่ามีเกียรติ ระบบการศึกษาทำให้คนรับรู้ตลอดเวลาว่า สถาบันของเรามีเกียรติ ชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนา กรรมกร ไม่มีเกียรติ

หากจะพลิกตรงนี้ได้ไม่ยาก และไม่ได้อยู่ที่การไปสอนวิชาศีลธรรม พระก็มีจำนวนมาก พูดอะไรดี ๆ ไว้มากมาย แต่ว่าทั้งหมดนั้นทำไปภายใต้โครงสร้างที่ขาดศีลธรรม จึงต้องจับให้ได้ว่า ความรู้มี 2 ประเภทใหญ่ คือ 1. ความรู้ที่อยู่ในตัวคน 2. ความรู้ที่อยู่ในตำรา ทั้งสองอย่างมีที่มาและความหมายต่างกัน

ความรู้ที่อยู่ในตัวคนนั้นมีในทุกคน เพราะได้มาจากประสบการณ์และการทำงาน ช่างผสมปูน คนขายกล้วยเตี๋ย ช่างเสริมสวย คนขายของชำ ทุกคนต่างมีความรู้ที่อยู่ในตัวต่าง ๆ กัน และครูที่ดีที่สุดของเราคือแม่ โดยแม่ไม่จำเป็นต้องเรียนมหาวิทยาลัย ความรู้ในตัวแม่ได้มาจากประสบการณ์ชีวิตการทำงาน

“ไม่ควรเอาความรู้ในตำราเป็นตัวตั้ง แต่ควรเอาเป็นตัวประกอบกับความรู้ในตัวคนซึ่งทุกคนมี ซึ่งเป็นฐานการศึกษาที่กว้าง ไม่ใช่ทั้งวิชาในตัวคนแล้วมาท่องแต่ในตำราอย่างที่ทำมากกว่า 100 ปี คนไทยจึงอ่อนแอ ไม่นับถือกันเอง ไม่เข้าใจวัฒนธรรม ไม่เข้าใจเพื่อนมนุษย์”

ฉะนั้น หากเราเคารพความรู้ในตัวคน ทุกคนจะเป็นคนเก่งและมีคุณค่า เมื่อเชื่อมกับฐานทางวัฒนธรรมว่า ความรู้ในตัวคนได้มาจากวิถีชีวิตร่วมกัน ความรู้ในตัวคนจึงอยู่ในฐานวัฒนธรรม เราพูดกันมานานแล้วว่า ความรู้ที่ดีที่สุดของมนุษย์อยู่ในฐานวัฒนธรรม ซึ่งสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา บรรพบุรุษ ฯลฯ

ความรู้ในตำรา อาจได้มาโดยการแปลมา ลอกมา อาจเกิดจากการวิจัยหรืออะไรก็ได้ ซึ่งไม่ได้แปลว่าไม่มีประโยชน์แต่หน้าที่มันแตกต่างกัน ความรู้ในตำราขาดฐานวัฒนธรรม อีกทั้งไม่ได้มีทุกคน มีคนส่วนน้อยเท่านั้นที่คล่องแคล่วชำนาญในความรู้ชนิดนี้

ดังนั้น จึงไม่ควรเอาความรู้ในตำราเป็นตัวตั้ง แต่ควรเอาเป็นตัวประกอบกับความรู้ในตัวคนซึ่งทุกคนมี ซึ่งเป็นฐานการศึกษาที่กว้าง ไม่ใช่ทั้งวิชาในตัวคนแล้วมาท่องแต่ในตำราอย่างที่ทำมากกว่า 100 ปี คนไทยจึงอ่อนแอ ไม่นับถือกันเอง ไม่เข้าใจวัฒนธรรม ไม่เข้าใจเพื่อนมนุษย์

ผมได้พยากรณ์ไว้นานแล้วว่า หากการศึกษาเป็นแบบนี้ การนองเลือดเป็นเรื่องหนีไม่พ้นในสังคมไทย เพราะเมื่อคนไม่เรียนให้เข้าใจเพื่อนมนุษย์ ไม่เข้าใจตัวเอง ยามมีเรื่องอะไรก็จะไม่เข้าใจ แก้ปัญหาไม่ได้ นำไปสู่ความขัดแย้งและการนองเลือด

ตอนปฏิรูปการศึกษา รัฐบาลก็ไม่ได้มองการศึกษาอย่างนี้ กลับไปปฏิรูปกระทรวงศึกษา ทำให้ทะเลาะกันใหญ่ โดยที่การศึกษาไม่ได้ไปถึงไหน หากเข้าใจการศึกษาจริงๆ จะตระหนักว่าสามารถเปลี่ยนการศึกษาได้โดยไม่ยาก

มีคนเริ่มทดลองแล้ว เช่นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ โรงเรียนวัดพนัญเชิง มีความริเริ่มให้นักเรียนไปเรียนจากคนขายกล้วยเดี่ยว ช่างเสริมสวย ช่างผสมปูนในชุมชน ทำให้คนเหล่านั้นรู้สึกมีเกียรติว่าเขาก็เป็นครูได้ ส่วนนักเรียนได้เรียนจากใครก็จะเคารพคนนั้นเป็นครู เราต้องปรับให้คนไปเรียนจากของจริง เรียนจากการปฏิบัติ เรียนจากวิถีชีวิตให้มากขึ้น แล้วเอาตำรามาเป็นตัวประกอบเท่านั้น จากนั้นเราจะพบว่าแผ่นดินนี้มีครูเยอะแยะ แล้วศีลธรรมจะกลับมาโดยสันติวิธี

การศึกษาแบบที่เป็นอยู่ทำให้คนไทยขาดความมั่นใจ รวมกันกลายเป็น ‘การขาดความมั่นใจแห่งชาติ’ แต่หากปรับเปลี่ยนอย่างทีกล่าวนั้นมาแล้ว ทุกคนจะมีเกียรติ มีความมั่นใจ ไม่กลัวว่าจะไม่รู้เพราะทำอยู่กับมือ แล้วประเทศจะมีพลัง

โรงเรียนรุ่งอรุณกำลังไปทดลองวิธีนี้ที่เกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ โดยถือว่าคนทุกคนบนเกาะมีค่ามาก มีการไปพูดคุยที่ละคนว่าทำอะไร ถนัดอะไร ปรากฏว่าเกิดพลังมหาศาล ชาวบ้านมีความสุข เพราะการฟังถือเป็นการเคารพกัน และที่ผ่านมามีใครมานั่งฟังเขาเลย จู่ ๆ มีคนที่มีการศึกษามานั่งฟังลุงบ้างคุณ

ดังนั้น การเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนจึงเป็นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน และควรเป็นพื้นฐานของการพัฒนา เพราะหากคิดแต่จะพัฒนาอย่างไรให้ได้เงินมากโดยไม่เคารพคนแล้ว ก็จะไม่นำมาซึ่งความดีศรีอัน ความรุ่มรวย

ประเด็นที่สาม โครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมในสังคม นักปราชญ์หลายท่านพูดว่า “สังคมประกอบด้วยคนหลายคน ถ้าทุกคนเป็นคนดี สังคมก็ดี” แม้จะฟังดูดี แต่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะสังคมมีโครงสร้างซึ่งก็คือธรรมชาติทั่วไปทั้งสิ่งมีชีวิต ไม่มีชีวิต และโครงสร้างเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติ เช่นเดียวกับธาตุต่างๆ ออกซิเจนหลักเป็นของหนัก โปรท คาร์บอน ไฮโดรเจน ธาตุเหล่านี้คุณสมบัติต่างกันเยอะเลย ทั้งที่ประกอบด้วยอนุภาคอย่างเดียวกันทั้งสิ้น คือ โปรตรอน นิวตรอน และอิเล็กตรอน ขึ้นอยู่กับว่าโครงสร้างเป็นอย่างไร ทำให้มีคุณสมบัติต่างกันไป สังคมเช่นเดียวกันมีโครงสร้างที่ไปกำหนดคุณสมบัติ ไม่ได้มีแต่ตัวคนเดียว ๆ และบอกได้ว่าทุกคนเป็นคนดีแล้วจะดีเอง

เป็นที่รู้กันจากการวิจัย การสังเกตทั่วโลกว่า หากสังคมใดมีโครงสร้างทางดี เศรษฐกิจจะไม่ดี การเมืองจะไม่ดี และศีลธรรมจะไม่ดี หากสังคมใดมีโครงสร้างทางราบ เศรษฐกิจจะดี การเมืองจะดี และศีลธรรมจะดี เรื่องนี้มีการวิจัยชิ้นใหญ่มากที่อิตาลี คนชื่อ โรเบิร์ต พุดนัม จากมหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด ทำวิจัยพบว่า อิตาลีเหมือนสองประเทศอยู่ในประเทศเดียวกัน ตอนเหนือเศรษฐกิจดี การเมืองดี ศีลธรรมดี แต่ตอนใต้ตรงกันข้าม มีมาเฟีย มีการยกหีบบัตร ผ่าหัวคะแนน

ความสัมพันธ์ทางดิ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้ไม่มีอำนาจ ขณะที่ความสัมพันธ์ทางราบ หมายถึงมีความเสมอภาค ทุกคนมีความเป็นมนุษย์เท่ากันหมด มารวมตัวร่วมคิดร่วมทำสิ่งดีกันได้ ทุกคนเห็นท้องฟ้า หมด ซึ่งหากเป็นความสัมพันธ์ทางดิ่งจะมีคนจำนวนหนึ่งที่มองขึ้นไปแต่เห็นฝ่าเท้าของคนอื่น

เราอาจเรียกความสัมพันธ์ทางราบว่า ประชาสังคมและเรียกความสัมพันธ์ทางดิ่งว่า อำนาจนิยม เผด็จการ ซึ่งไม่ใช่สิ่งดีแม้จะเคร่งศาสนาก็ตาม เพราะรักแต่พระผู้เป็นเจ้า แต่ไม่รักเพื่อนบ้าน

ขณะที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่นิยมทางราบ พระพุทธเจ้าได้ออกจากความเป็นเจ้ามาเป็นภิกษุผู้ขอ ผู้ไร้เรื่อสำหรับพุทธศาสนาแล้วทุกคนเสมอกันหมด บทบัญญัติต่าง ๆ ก็เป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Community) แต่พอพุทธศาสนาเข้ามาสู่สังคมไทย กลับถูกโครงสร้างอำนาจครอบงำศาสนา ดังนั้น แม้เมืองไทยเป็นเมืองพุทธ และพุทธศาสนาก็เป็นของดี แต่สังคมกลับเสียศีลธรรมเต็มไปหมด

เราต้องช่วยกันปรับโครงสร้างทางดิ่งไปสู่โครงสร้างทางราบโดยไม่ต้องไปฆ่าแกงใคร ช่วยกันทำอย่างที่ทำกันอยู่ที่นี่ เรียนรู้ ทำการวิจัยต่างๆ แล้วขับเคลื่อนไป นี่เป็นเรื่องประชาธิปไตยที่มีมาแต่ครั้งพุทธกาล รัฐบางรัฐในครั้งพุทธกาลปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่เราเรียนรัฐศาสตร์จากตำราของตะวันตกจึงเข้าใจว่าประชาธิปไตยเริ่มที่อังกฤษ ทั้งที่แคว้นวัชชี มีปกครองแบบประชาธิปไตยเรียกว่า วัชชี-ธรรม แล้วตอนพระเจ้าอชาตศัตรูจากแคว้นมคธจะยกไปตีแคว้นวัชชี ได้ให้วัสสการพราหมณ์ไปถามพระพุทธเจ้าว่าไปครั้งนี้จะชนะหรือไม่ พระพุทธเจ้ากล่าวว่า หากชาววัชชียังใช้วัชชีธรรมอยู่ไม่มีทางเอาชนะได้ ทั้งนี้วัชชีธรรมคือประชาธิปไตย มี 7 ข้อ เช่น หมั่นประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ นี่คือ สามัคคีธรรม

เมื่อไม่นานนี้ได้มีโอกาสไปดูงานที่ไต้หวัน ประเทศนี้นับถือพุทธศานานิกายมหายาน โดยไปดูงานที่มูลนิธิฉือจี้ ซึ่งมีสมาชิกราว 5 ล้านคน มีอาสาสมัครประมาณ 2 แสนคน ทำหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ทำให้เพื่อนมนุษย์ช่วยเหลือกัน ซึ่งนับเป็นการไปเปลี่ยนโครงสร้างสังคม แต่ทางเถรวาทของไทยเน้นว่าทุกคนมีกิเลส ทำอย่างไรให้หมดกิเลส กลายเป็นเรื่องส่วนตัว ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องดี แต่ไม่สามารถเอาชนะโครงสร้างที่ครอบงำอยู่ได้

ประเด็นที่สี่ ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เรามีตัวอย่างจำนวนมากให้เห็นว่า เมื่อชุมชนรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำ ชุมชนเข้มแข็งจะสามารถแก้ปัญหาทุกเรื่อง ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นตัวพัฒนา เป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญ เพราะเมื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ ไม่มีความยากจน ทุกคนมีเกียรติ เป็นตัวของตัวเอง ต่อไปการซื้อเสียงก็เกิดขึ้นไม่ได้ กระทั่งสามารถตรวจสอบการเมืองได้ด้วย แต่เมื่อพิจารณาดูเรื่องสิทธิชุมชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มันกลับขาดการออกกฎหมายลูกที่จะทำให้มันเกิดขึ้นจริง โดย

ฝ่ายการเมืองก็ไม่สนใจ เราจึงต้องช่วยกันคุยเรื่องนี้ว่าชุมชนจำเป็นต้องมีสิทธิพื้นฐานอย่างน้อย 5 เรื่อง

1. สิทธิในการทำมาหากินที่รัฐมาริบไปหมด เมื่อก่อนชาวบ้านต้มเหล้าตามชุมชนต่างๆ รัฐก็มาริบไปให้คุณเจริญ สิรีวัฒน์ภักดี คนเดียว ซึ่งข้อแรกนี่เชื่อมโยงไปสู่ข้อ 2

2. สิทธิทางการศึกษา การศึกษาที่มีอยู่ไม่ได้สอดคล้องหรือสนับสนุนชาวบ้าน ทำไมไม่ส่งเสริมวิชาช่างให้กับชาวบ้านอย่างเต็มที่ ให้สามารถดูแลถนน สร้างสะพาน หรือรับโครงการก่อสร้างต่างๆ ที่พอทำได้แทนที่จะไปให้ผู้รับเหมารายใหญ่ๆ ดังนั้น ชาวบ้านควรจัดการศึกษาได้เองว่าอยากเรียนรู้อะไร

3. สิทธิในการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ทุกวันนี้ทรัพยากรหมดไปเพราะรัฐเป็นผู้ดูแล ต้องให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลและใช้อย่างเป็นธรรม ยั่งยืน

4. สิทธิในการสื่อสารทุกชนิด วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ชุมชน โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ทำไมจึงไปให้แกรมมี่หมด ทั้งที่รัฐธรรมนูญมาตรา 40 ก็ระบุให้ชาวบ้านได้ใช้ โดยเฉพาะวิทยุชุมชนขณะนี้ก็ผิดกฎหมายอีก ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความถูกต้องกับความถูกต้องไม่อยู่ที่เดียวกันเสมอไป เราจึงต้องปฏิรูปกฎหมายให้ความถูกต้องกับกฎหมายอยู่ที่เดียวกันให้มากที่สุด

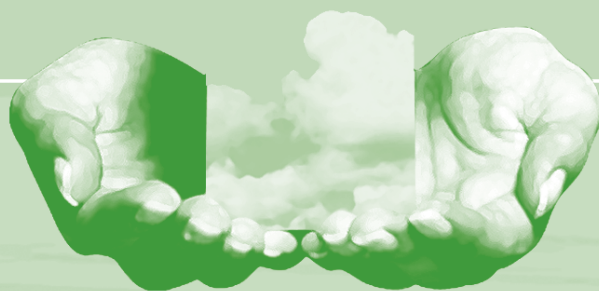
5. สิทธิในการมีระบบการเงินของชุมชน เพื่อป้องกันการเอาเปรียบและการรั่วไหล อันที่จริงภาคธุรกิจชำระเงินโดยไม่ได้ใช้เงิน แต่ใช้ตัวเลขและอย่างอื่นมานานแล้ว แต่การดำเนินการของชุมชนอย่าไปทำทนายแบบเบี่ยกุดชุม ซึ่งไปพิมพ์ค้ายธนบัตรมากเกินไป ไม่จำเป็นต้องไปทำอย่างนั้น อย่างไรก็ตามมีประเด็นว่า ผิดกฎหมายหรือไม่ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ระบุว่า ไม่ผิดกฎหมาย เพราะที่ญี่ปุ่นและอเมริกาก็มีระบบการเงินของชุมชน เพียงแต่ต้องทำแบบอื่นๆ ที่ต่างจากธนบัตรของรัฐบาลออกไป

หากทำความเข้าใจตรงนี้ทั้งหมด และพยายามส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนให้แผ่ซ่านทั่วแผ่นดิน จะเป็นฐานของประชาธิปไตย เป็นฐานทางเศรษฐกิจ และของทุกอย่าง สังคมจำเป็นต้องมีฐานไม่ใช่อลอยเคว้งคว้าง ชุมชนท้องถิ่นคือฐานของสังคมที่จะต้องทำให้เข้มแข็ง

ส่วนจะทำอย่างไรนั้น **1. ต้องมีการพูดคุยกัน เผยแพร่ตัวอย่างที่มี 2. ต้องนำไปสู่นโยบาย ซึ่งจะต้องสร้างความเข้าใจแก่ทุกภาคส่วนของสังคมให้ได้ จึงจะผลักดันระดับนโยบายได้ต้อง 'พัฒนา' นโยบาย ไม่ใช่เพียง 'เสนอ' นโยบายต่อผู้มีอำนาจ 3. ส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง อาจเป็นตำบล อำเภอ จังหวัด แล้วพัฒนาเป็นองค์กรรวม ขณะนั้นแตกกระจายไปเป็นส่วนๆ ทั้งหมด ทั้งที่จริงพลังภายในพื้นที่มีเยอะมาก และหากเป็นไปได้น่าจะมีเครือข่ายสนับสนุนการพัฒนาอย่างบูรณาการในจังหวัด แล้วจังหวัดทั้งจังหวัดจะเป็นมหาวิทยาลัยชีวิต เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติของทุกคน**

เราต้องการการเมืองที่อาศัยความรัก ที่ผ่านมาเราไปเอาอย่างฝรั่งคือ การเมืองแบบต่อสู้มากเกินไป ทั้งที่มันมีประชาธิปไตยแบบสมานฉันท์ที่อาศัยความรักความร่วมมือกัน มันเป็นประชาธิปไตยมากกว่าที่ไปแข่งขันต่อสู้ ต่ำกัน แล้วใช้เงินซื้ออย่างที่เป็นอยู่ ที่สำคัญ เราทุกคนคงต้องมาช่วยกันหาทางออก อย่าไปรอนักการเมือง อย่าไปรอรัฐธรรมนูญ ต้องลงมือทำสิ่งดี ๆ กันเอง เชื่อมโยงกันทั้งแผ่นดิน อันนี้คือของจริง

บทเรียนและประสบการณ์
การส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
จากฐานปฏิบัติการจริง

เกริ่นนำ

น.พ.ชูชัย ศุภวงศ์ ผู้จัดการโครงการและกรรมการมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

“การส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างสุขภาพ หรือ สุขภาวะ เพราะถ้าการพัฒนาได้ก็ ตามที่ไม่เคารพคุณค่าความเป็นคนของผู้อื่น โดยเฉพาะคนเล็กคนน้อย ไม่เคารพสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ จะนำมาซึ่งทุกภาวะของบุคคล ครอบคลุม ชุมชน ดังปรากฏในการพัฒนาสังคมไทยตลอด 40 ปีที่ผ่านมา”

โครงการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อสุขภาวะของบุคคล และชุมชน (คสม.) นี้ทำนาร่องใน 10 จังหวัด ใช้พื้นที่เป็นหลัก อย่างที่นักวิชาการใช้คำว่า area approach มี 35 พื้นที่ปฏิบัติการรูปธรรม ซึ่งจะเป็นเรื่องพื้นที่ กลุ่มบุคคล หรือประเด็นปัญหาที่ได้ เป้าหมายของโครงการนี้ คือ ต้องการ ทำงานเชิงรุกในการส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างสุขภาพ หรือสุขภาวะ เพราะถ้าการพัฒนาได้ก็ตามที่ไมเคารพคุณค่าความเป็นคนของผู้อื่นโดยเฉพาะคนเล็กคนน้อย ไม่เคารพสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ จะนำมาซึ่งทุกภาวะของบุคคล ครอบคลุม ชุมชน ดังปรากฏในการพัฒนาสังคมไทยตลอด 40 ปีที่ผ่านมา

พันธกิจคือ การพัฒนาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ภาคประชาสังคมเป็นหลัก ดังจะเห็นตัวอย่าง 3 กรณี ที่คัดมาจาก 35 กรณี แต่ว่าเสมือนันท์ที่จะร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันวิชาการ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ หรือองค์กรทางศาสนา ร่วมกันดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ เน้นการสร้างอาสาสมัคร การสื่อสารสาธารณะ การเปิดพื้นที่ทางปัญญาใช้ข้อมูลความรู้มาทำงาน โดยทำงานใน ลักษณะเครือข่าย และสร้างเวทีให้ฝ่ายต่างๆ ได้มาเสวนาและหาทางออกกัน

เมื่อได้ความรู้ระดับหนึ่งจากในพื้นที่ ทั้งการบริหารจัดการโครงการและความรู้จากกรณีปัญหา 35 กรณี ศึกษา ก็นำมาสังเคราะห์เป็นบทเรียนจากพื้นที่ 10 จังหวัดเพื่อนำเสนอในเวทีนี้ และร่วมกันสังเคราะห์นำเสนอ นโยบายสาธารณะ เรามีแผนการที่จะขยายไปอีก 20 จังหวัดรวมเป็น 30 จังหวัด ซึ่งเป็นระยะที่ 2 ที่จะนำเสนอขอ ทุนต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และอาจต้องร่วมงานกับกระทรวงยุติธรรมมากขึ้น

กลไกเครือข่ายความร่วมมือ รัฐ ชุมชน และภาคประชาสังคม เพื่อสิทธิความเป็นคนไทยของชาวน่าน

สุทธิพงษ์ วสุโสภาพล ผู้ประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน

“ในขอบเขตของสยามประเทศแห่งนี้ มีความหลากหลายแตกต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งขาดความเท่าเทียม ขาดความเสมอภาค ขาดโอกาส...จังหวัดน่านมีคนกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นส่วนประกอบของประชากรจังหวัดน่านถึง 20% ที่เกิดและอาศัยในแผ่นดินไทยเหมือนกัน แต่ไร้สัญชาติ คนกลุ่มนี้ขาดโอกาสตั้งแต่เด็ก”

ภาพรวมพื้นที่จังหวัดน่านมีรูปธรรมทั้งหมด 10 เรื่อง คือ สิทธิด้านสิ่งแวดล้อม สิทธิผู้สูงอายุ สิทธิเด็กและเยาวชน สื่อมวลชนกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การต่อต้านการค้ามนุษย์ การสร้างอาสาสมัคร คสม. สิทธิผู้บริโภค สิทธิของผู้ติดเชื้อและผู้ด้อยโอกาส และ 1 ใน 10 นั้นคือ เรื่องสิทธิความเป็นคนไทย

ในขอบเขตของสยามประเทศแห่งนี้ มีความหลากหลายแตกต่าง ซึ่งขาดความเท่าเทียม ขาดความเสมอภาค ขาดโอกาส นำมาซึ่งการเอารัดเอาเปรียบของสังคม ในขณะที่ **จังหวัดน่านมีคนกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นส่วนประกอบของประชากรจังหวัดน่านถึง 20% ที่เกิดและอาศัยในแผ่นดินไทยเหมือนกัน แต่ไร้สัญชาติ คนกลุ่มนี้ขาดโอกาสตั้งแต่เด็ก เรียนต่อไม่ได้ การประกอบอาชีพก็ถูกกีดกัน สวัสดิการ ทางสังคมก็ได้รับไม่เท่าเทียมกับคนอื่น ไม่มีบัตรทอง ไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งเป็นคนผิดกฎหมาย คักดีศรีความเป็นคนจึงไม่เท่ากับคนอื่น ต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ** เป็นที่มาของการขับเคลื่อนเรื่องนี้ เพราะคนกลุ่มนี้เป็นพลังสำคัญของประเทศ

ขณะเดียวกันในจังหวัดน่านมีกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมด 5 กลุ่ม มีม้ง เมี่ยน ขมุ ลัวะ ตองเหลือง และอย่างที่ทราบกันว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จเยี่ยมราษฎรที่จังหวัดน่าน ท่านทรงมีกระแสรับสั่งถึงความห่วงใย อยากให้คนไทยเหล่านี้ได้รับสัญชาติความเป็นคนไทย หลังจากนั้นกระบวนการต่างๆ ก็เกิดขึ้น ขับเคลื่อนแบบมีส่วนร่วม ในการสร้างการเรียนรู้ องค์ความรู้ในการดำเนินการให้เกิดรูปธรรม กระบวนการมีหลากหลาย ทั้งในระดับพื้นที่ กลุ่มพื้นที่ และกระบวนการประชาสังคมเองก็เป็นเครื่องมือหนึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหา มีการปรึกษา

หรือ นำเสนอข้อมูล โดยเฉพาะผู้ที่ขาดสิทธิความเป็นคนไทย มีการสำรวจข้อมูลเด็กที่ไม่ได้รับสัญชาติ เวทีเหล่านี้เกิดอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ภาคการเมือง ภาครัฐ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมเวทีประชาสังคม

จนท้ายที่สุดนำไปสู่กระบวนการรับรองสถานะบุคคลให้ได้รับสัญชาติไทย มีบัตรประจำตัวประชาชน ความเท่าเทียมได้กลับมาสู่สังคมที่นี่

เราทราบกันดีว่ามีความพยายามขับเคลื่อนการรับรองสัญชาติไทยให้คนเหล่านี้มาตั้งแต่ปี 2529 แล้ว แต่ปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จในครั้งนี้ คือ 1. การใช้ทุนเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่จังหวัดน่าน 2. แผนนโยบายของรัฐบาล ผู้ว่าราชการจังหวัด ฝ่ายปกครองต่างๆ ที่ประสานรับกันอย่างสอดคล้อง ชัดเจน 3. กระแสสังคมที่ให้ความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน รวมทั้งกระแสรับสั่งของสมเด็จพระเทพฯ ด้วย 4. การสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ทำให้เรื่องเหล่านี้ได้ถูกยกเป็นเรื่องสาธารณะ นำมาซึ่งการแก้ไขปัญหา 5. การสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน

ผลสุดท้ายเราพบว่า ผู้ที่ยังไม่ได้รับสิทธิเดิม 3,459 คน ได้รับการอนุมัติให้ได้รับสิทธิ 3,199 คน คงเหลืออยู่ 260 คน และเมื่อเดือนที่แล้วได้มีการสรุปพบเห็นว่า ยังคงเหลืออยู่เพียง 26 คนเท่านั้นที่ไม่มีหลักฐานใดๆ เลย

วิเชียร อัสวพุทธิ รองผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดน่าน

ผมทำเรื่องนี้มาตั้งแต่มีเหตุการณ์ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ในภาคเหนือ คนส่วนหนึ่งหนีเข้าไปเมื่อสถานการณ์คลี่คลาย คนก็มามอบตัว มาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย แล้วโครงการนี้จึงเกิดขึ้นในปี 2529

จังหวัดน่านมีชายแดนติดกับประเทศลาวประมาณ 277 กิโลเมตร และมีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย ตอนนั้นมีอีกกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอยู่จังหวัดน่านแต่ยังมีจำนวนน้อยมาก นั่นคือ ลาหู่หรือมูเซอ

จากการดำเนินการเรื่องสัญชาติไทยนั้น ดำเนินการกันมาโดยตลอด แต่ติดปัญหาเรื่องหลักฐานเอกสารต่างๆ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องระเบียบกฎหมาย ไม่ว่าจะหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง หรือตัวผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงดำเนินการกันมาอย่างล่าช้า จนกระทั่งปี 2547 ทาง คสม. เข้ามามีส่วนร่วม ได้เข้ามาสร้างเวทีเชื่อมโยงระหว่างราชการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งองค์กรอื่นๆ ที่สำคัญที่สุด คือ หน่วยราชการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะเรื่อง

นโยบายจากระดับสูง การดำเนินการจึงเป็นไปอย่างราบรื่น แม้จะยังหลงเหลืออยู่บ้าง ราว 200 กว่าคน เพราะหลักฐานเอกสารยังไม่ครบถ้วน และขาดคุณสมบัติ ซึ่งอันที่จริงแล้ว สำนักทะเบียนกลางมีช่องที่จะช่วยเหลือเรื่องคุณสมบัติได้อยู่แล้ว แต่ว่าขณะนี้มีปัญหายังไม่เข้าใจอยู่

วลี แสนซึ้ง ชาวบ้านผู้ได้รับการรับรองสัญชาติไทย

“ข้าพเจ้าไม่มีสัญชาติมาตั้งแต่เกิด ก็จริงก็เกิดในประเทศไทย แต่ตอนเล็กๆ พ่อไม่ได้ไปแจ้งเกิดให้ ก็เลยเป็นคนไม่มีสัญชาติ ข้าพเจ้ารู้สึกน้อยใจมาก เวลาไปเรียนก็คิดว่าตัวเองก็ร้องเพลงชาติทุกวัน ทำไม่ถึงไม่มีสัญชาติไทย”

ข้าพเจ้าไม่มีสัญชาติมาตั้งแต่เกิด ที่จริงก็เกิดในประเทศไทย แต่ตอนเล็กๆ พ่อไม่ได้ไปแจ้งเกิดให้ ก็เลยเป็นคนไม่มีสัญชาติ ข้าพเจ้ารู้สึกน้อยใจมาก เวลาไปเรียนก็คิดว่าตัวเองก็ร้องเพลงชาติทุกวัน ทำไม่ถึงไม่มีสัญชาติไทย หลังจากนั้นก็พยายามทำเรื่องอยู่หลายรอบแต่ไม่สำเร็จ พอมาในปี 2547 ทางคณะกรรมการได้เข้ามาและช่วยเหลือเต็มที่ โดยเฉพาะท่านอดีตผู้ว่าฯ ดร.สุวัฒน์โชค สุวัฒน์สกุล ทำให้ได้สัญชาติ มีโอกาสและมีสิทธิหลายอย่าง

ความฝันของตัวเองนั้นไม่ขออะไร ขอแค่ให้มีสัญชาติไทย และตั้งใจเรียนให้จบ เพื่อกลับมาพัฒนาบ้านของตัวเอง แม้ว่าจะไม่มีความสามารถพอจะไปพัฒนาจังหวัดหรือประเทศ แต่ก็น่าจะพัฒนาบ้านของตัวเองให้เจริญต่อไปได้

ส่วนเรื่องเรียนหนังสือต่อนั้น แม้ต้องการจะเรียน แต่ตอนนี้อย่างไม่มีทุนที่จะเรียนต่อ ต้องมาทำงานเก็บเงินก่อน หากปีหน้ามีโอกาสก็จะกลับไปเรียน

อย่างไรก็ตาม ต้องขอขอบคุณท่านรัฐมนตรีจาตุรนต์ ฉายแสง ท่านอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ดร.สุวัฒน์โชค สุวัฒน์สกุล หมอสุทธิพงศ์ วุฒิสภาพล อาจารย์วีเชียร อัครพุทธิ ท่านปลัดบุญมาก นาควัชระ และคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในเวที คสม. ที่ทำให้ข้าพเจ้ามีโอกาส มีสิทธิเหมือนคนอื่น ๆ

บุญมาก นาควัชระ ปลัดอำเภอเมือง จังหวัดน่าน

“ปัญหาที่พบก็คือ ข้าราชการส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่นาน ในสำนักทะเบียนของอำเภอต่างๆ ข้าราชการอยู่ไม่นาน ทั้งที่การพิจารณา
นี้ต้องใช้ความละเอียดอ่อน ใช้เวลา ใช้บุคลากรค่อนข้างมาก ดังนั้นถ้าหากความจริงใจจริงจังมีไม่เพียงพอ การมองมนุษย์ให้
เป็นมนุษย์ถ้ามีไม่เพียงพอ จะไม่สามารถเป็นแรงผลักดันให้เกิดกระบวนการตรงนี้ได้”

ขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องที่จังหวัดน่านได้รับเกียรติมานำเสนอประสบการณ์ จากที่ได้ฟังคุณหมอบรรณกมลว่า
ขอให้คนไทยเป็นเพื่อนกันทั้งแผ่นดิน ทำให้กระผมในฐานะเป็นฝ่ายปกครอง เป็นนายทะเบียน ได้มองโลกกว้าง ได้มอง
ตัวเอง มองมนุษย์ได้ลึกซึ้งขึ้น

เรื่องสัญชาติเป็นปัญหาเดิมของอำเภอเมืองน่าน โดยส่วนที่สัญชาติไปในปี 2547 เป็นครั้งใหญ่พอสมควร
โดยมีนายจาตุรนต์ ฉายแสง รองนายกรัฐมนตรีให้เกียรติเป็นประธานมอบทะเบียนบ้าน และบัตรประชาชนแก่ชาวเขา
ประมาณ 700 คน ท่านได้ใช้คำพูดที่น่าประทับใจว่า “บุคคลชายขอบอำนาจรัฐ บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ”

อยากจะขอชี้แจงแทนฝ่ายปกครองทั้งหมดที่ถูกมองว่าเป็นตัวปัญหา ทำให้ล่าช้า ความจริงแล้วความล่าช้า
นั้นเกิดจากการสะสมของเอกสารต่างๆ ซึ่งอยู่ในระหว่างกระบวนการพิสูจน์ตั้งแต่ปีก่อนๆ มาจนถึงปี 2542 มีการ
สำรวจครั้งใหญ่ ที่เรียกว่า ชุมชนบนพื้นที่สูง หลังจากนั้นมาได้มีระเบียบสำนักทะเบียนกลางปี 2543 วางหลักเกณฑ์ไว้
เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะมีทางเลือกที่ผ่อนปรนกว่าครั้งก่อนค่อนข้างมาก ทำให้ฝ่ายทะเบียนมีทางเลือกในการใช้
ช่องทางต่างๆ แก่ผู้ได้รับการกำหนดสถานะ

การขับเคลื่อนในปีนั้นเกิดจากนโยบายที่ชัดเจนจากรัฐบาล จากผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บังคับบัญชาทุกระดับ
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ท่านเสด็จทุกปีเพื่อทรงงาน ท่านรับสั่งถามว่าได้
สัญชาติกันหรือยัง ผู้ว่าราชการจังหวัดน่านจึงน้อมรับกระแสรับสั่งให้ทุกอำเภอดำเนินการ เพียงแต่ว่าแต่ละอำเภอมี
กำลังมากน้อยต่างกัน

ปัญหาที่พบก็คือ ข้าราชการส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่นาน ในสำนักทะเบียนของอำเภอต่างๆ ข้าราชการอยู่ไม่นาน
ทั้งที่การพิจารณาต้องใช้ความละเอียดอ่อน ใช้เวลา ใช้บุคลากรค่อนข้างมาก ดังนั้นถ้าหากความจริงใจจริงจังมีไม่

เพียงพอ การมองมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ถ้ามีไม่เพียงพอ จะไม่สามารถเป็นแรงผลักดันให้เกิดกระบวนการตรงนี้ได้
ข้าราชการจึงต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นบนพื้นฐานของความเป็นธรรม มีมนุษยธรรม

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายปกครองไม่ได้มองแต่ความมั่นคงอย่างเดียว แต่มองว่าถ้าหากบรรพบุรุษเขายังไม่ได้
สัญชาติแล้ว เกิดลูกเกิดหลานไปเรื่อยๆ มันจะยิ่งยากต่อการควบคุม การวางแผนพัฒนาต่างๆ จนถึงการ
สร้างสุขภาวะ แต่เราขาดบุคลากรและขาดการประสานงานกัน จนกระทั่งปี 2547 เราได้ประสานกับศูนย์พัฒนาและ
สงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน ซึ่งต้องกล่าวไว้ ณ ที่นี้เลยว่า กระบวนการถ้าจะสำเร็จได้ต้องทำด้วยกัน เปิดใจเข้าหากัน
ไว้วางใจกันจริงๆ ถ้าต่างคนต่างทำ รับรองว่าไม่สำเร็จ มันจะหวาดระแวงกัน จังหวัดอื่นหากทำอย่างนี้ให้ฝ่ายปกครอง
เชื่อถือองค์กรเอกชน และกระบวนการดำเนินงานต่างๆ เชื่อว่าเขาจะไม่ปฏิเสธ

ส่วนประสบการณ์ที่สะท้อนใจอย่างยิ่งก็คือ มีชาวเขารอบครัวหนึ่ง ระหว่างที่วิ่งเต้นมาดำเนินการตลอดเวลา
นั้นลูกสาวอายุ 17-18 ปี กลับบ้านไปถูกรถชนเสียชีวิต ผมมาได้ตำแหน่งตรงนี้ก็ดำเนินการจนสำเร็จ ในวันที่เขารับ
ทะเบียนบ้านกับบัตรประชาชน ทะเบียนสำรวจสีเขียวนี่มีชื่อลูกสาวคนโตที่ถูกรถชนตายอยู่ด้วย จึงได้บอกพ่อแม่เขาไป
ว่า ให้บอกลูกสาวด้วยว่าพ่อแม่และน้องได้สัญชาติแล้ว แล้วพวกเขา ก็ร้องไห้กอดกันในห้องทะเบียน

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : ศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคน คนโนรีต่อการจัดการปัญหาขยะด้วยกระบวนการ ‘สานเสวนา’

อนุชา อรรถอนุชิต ผู้ประสานงานโครงการ คสม. ปัตตานี

เมื่อปี 2547 ผู้คนรู้จักตำบลควนโนรี จังหวัดปัตตานีกันอย่างดี เพราะเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจาก
สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่หลังจากการลงไปทำงานในพื้นที่ แล้วเรากลับหยิบยกประเด็น
ขยะ เพราะเราพบว่านี่เป็นประเด็นที่คนในพื้นที่ถูกละเมิดสิทธิมากที่สุดไม่แพ้กันในการเอาพื้นที่หมู่บ้านเป็นที่ทิ้งขยะ
ขณะที่เรื่องของความไม่สงบนั้นเราไม่อยากจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากนัก

หลังจากรับทราบปัญหาแล้วก็ต้องสร้างกระบวนการฝึกอบรม ให้ความรู้เพื่อให้ชาวบ้านเป็นพระเอกไปประสานกับหน่วยงานต่างๆ เป็นการขจัดความขัดแย้งอย่างสันติวิธี ทำอย่างไรให้มีการสร้างเวทีที่หันหน้ามาคุยกัน เพื่อนำมาสู่สิ่งที่เรียกว่า ‘คำมั่นสัญญา’ ซึ่งบางครั้งอาจไม่นำสู่การปฏิบัติ เราจึงตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างเทศบาล ผู้ได้รับผลกระทบ นักวิชาการสิ่งแวดล้อม จากนั้นเมื่อพบว่าท้ายที่สุดเทศบาลน่าจะปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา ชาวบ้านก็ทวงถามสิ่งที่ตกลงกันได้ โดยการปิดกั้นพื้นที่ไม่ให้ไปทิ้งขยะ ทำให้เทศบาลยอมจำนนต่อข้อตกลง หรือสิ่งที่ตัวเองเคยให้คำมั่นไว้

สาการิยา ดีแม โตะอิหม่ามชุมชนควนโนรี

“ขยะที่เทศบาลนำประคูดำเนินไปทิ้งเป็นพื้นที่ที่สูงกว่าพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชน เมื่อถึงฤดูฝนน้ำเสียจากกองขยะจะไหลลงสู่แหล่งน้ำข้างล่าง แล้วกระจายไปในผืนนา ที่ทำมาหากินของชาวบ้าน ขณะนี้ชาวบ้านตรงนั้นจึงไม่ได้ทำนามา 4-5 ปีแล้ว คิดเป็นพื้นที่ราว 20-30 ไร่”

ผมเป็นคนหนึ่งที่อยู่กับสถานที่ทิ้งขยะ และรู้สึกเสียใจอย่างยิ่งที่เมื่อตอนขายที่ดินไม่ได้นึกถึงความเสียหายและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่ดำเนินชีวิตอยู่ โดยเฉพาะที่รู้สึกเสียใจที่สุดคือ ที่ทำมาหากินของชาวบ้าน หมู่ 5 ตำบลควนโนรีที่ต้องสูญเสียเพิ่มเติมอีก เพราะขยะที่เทศบาลนำประคูดำเนินไปทิ้งเป็นพื้นที่ที่สูงกว่าพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชน เมื่อถึงฤดูฝนน้ำเสียจากกองขยะจะไหลลงสู่แหล่งน้ำข้างล่าง แล้วกระจายไปในผืนนา ที่ทำมาหากินของชาวบ้าน ขณะนี้ชาวบ้านตรงนั้นจึงไม่ได้ทำนามา 4-5 ปีแล้ว คิดเป็นพื้นที่ราว 20-30 ไร่

ผลกระทบด้านอื่นก็มีหลากหลาย โดยเฉพาะสุนัข ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกหลักของศาสนาอิสลาม ไม่ใช่มันไม่ดี แต่เป็นสิ่งที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามถูกไม่ได้ ตั้งแต่มีกองขยะทำให้มีสุนัขเข้ามาคุ้ยเขี่ยเป็นจำนวนมาก และรอบ ๆ ที่ทิ้งขยะก็มีสุนัขพารายูโดยรอบ ขยะที่นำไปทิ้งจะต้องผ่านพื้นที่ของชาวบ้าน มีครั้งหนึ่งเทศบาลเผาขยะที่ไปทิ้ง ชาวบ้านต้องพาลูกพาหลานหลบหนีจากควันของขยะ มันเหม็นมาก หายใจไม่ออก

เทศบาลนาประดู่ได้ไปตั้งขยะตรงนั้นมาประมาณ 10 กว่าปีแล้ว มาถึงตอนนี้ความรู้สึกของชาวบ้านตำบลควน-
โนรีคือ ไม่มีที่ฝัง ไม่รู้จะไปขอความช่วยเหลือจากองค์กรใด จนกระทั่งได้เข้าไปที่ คสม. ได้มาดำเนินงานมาถึงขนาดนี้
ก็ดีใจอย่างยิ่ง

อยากฝากว่า ให้ทุกคนพิจารณาให้ดี หากมีคนมาหาสถานที่ตั้งขยะ เพราะผมรู้สึกเสียใจอย่างยิ่งที่ได้ให้พื้นที่ใน
หมู่บ้านของกรม ขอให้ความเสียใจนี้เป็นตัวอย่าง

อาแว มะหลี่ ตัวแทนชุมชนควนโนรี

ก่อนหน้านี้ชาวบ้านเคยประสานกับทางเทศบาลนาประดู่ว่าให้ทำคูน้ำเพื่อระบายน้ำเสียจากกองขยะไปทิ้งที่อื่น
ไม่เข้าไปในนาข้าวของชาวบ้าน เทศบาลก็รับปาก แต่ยังไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด จากนั้นได้ประสานกับอำเภอ
อำเภอรับปากแต่ก็ไม่ได้ผล จนมีการเขียนจดหมายส่งไปที่ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดก็สาบสูญให้ไปเช่นกัน และไปคุยที่
จังหวัดก็เงียบเช่นเคย

กระทั่งมีคณะทำงานของ คสม. เข้าไปในพื้นที่จึงเล่าเรื่องให้ฟัง ทางเจ้าหน้าที่ได้ติดต่อให้ไอทีวีไปถ่ายทำมี
นักวิชาการจากกรุงเทพฯ ไปจัดเสวนาที่ปัตตานีครั้งหนึ่ง ได้เชิญเทศบาลไปฟังด้วย จากนั้นมีทหารชุดหนึ่ง โดยรอง
แม่ทัพภาคที่ 4 ขออาสาแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไว้ก่อน โดยการฉีดพ่นอีเอ็ม ดับกลิ่นป้องกันแมลงวันและได้มอบหมาย
ให้เทศบาลเข้ามาฉีดบ่อยครั้ง แต่ทางเทศบาลก็ยังไม่เคยมาจนถึงทุกวันนี้

หลังจากนั้นมีนักวิชาการจากกรุงเทพฯ ไปจัดเวทีอีกครั้งหนึ่ง เชิญชาวบ้านและเทศบาลนาประดู่เข้าร่วม แต่ทาง
เทศบาลไม่ยอมไป ชาวบ้านที่เดือดร้อนก็ไม่พอใจเทศบาล จึงรวมตัวกันไปปิดกั้นหมู่บ้านอยู่จนเช้า รถจะทิ้งขยะเข้าไปก็
เข้าไม่ได้ นี่คือสภาพการพยายามต่อสู้ของชาวบ้านที่นั่น

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้สิทธิมนุษยชน ของชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาในการถือครองที่ดินรอบ หนองหาร จังหวัดสกลนคร

ผศ. ทศพล สมพงษ์ ผู้ประสานงานประชาคมจังหวัดสกลนคร

ประเทศไทยมีสถาบันการศึกษามากมาย ทำการเรียนการสอนไปท่ามกลางปัญหาสังคม โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นมากมายเช่นกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้บทเรียนจากการเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ชาวบ้านได้เรียนรู้สิทธิที่เขาพึงมีพึงได้ ซึ่งโดยปกติแล้วท่ามกลางปัญหาในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นมากมายนั้น ชาวบ้านได้พยายามจะเข้าหาหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้ซึ่งมีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งให้ความสนใจเรียนรู้กับการปฏิบัติจริงในพื้นที่ พวกเขาพยายามเชื่อมโยงกับโครงการ คสม. โดยมีบทบาทในกระบวนการศึกษา หาข้อมูลข้อเท็จจริง จัดกระบวนการให้มีการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีปรัชญาอยู่ว่า เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ร่วมชี้นำการพัฒนาท้องถิ่นและสังคม บรรดาข้าราชการในมหาวิทยาลัยก็กำหนดวิสัยทัศน์เอาไว้ว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดี นี่คือนโยบายที่จะบอกได้ว่าทำไมเราต้องไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้

ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นคือ ปัญหาที่รัฐบุกรุกที่ดินของราษฎร ทั้งที่ผ่านมาเราเคยได้ยินแต่ราษฎรบุกรุกที่ดินของรัฐ

โต ยศทอง ตัวแทนชุมชนหนองหาร

“ถ้าดูตามแผนที่ ตามภูมิสำเนา ตามเอกสาร จะเห็นว่ารัฐบุกรุกที่ของราษฎร 1,000 เปอร์เซ็นต์”

ผมอยู่หนองหารมาตั้งแต่เกิด ไม่เคยเห็นว่ามีการคนไหนไปบุกรุกที่ดินของรัฐ จนกระทั่งปี 2484 มีพระราชกฤษฎีกาห้ามราษฎรบุกรุกที่รกร้างว่างเปล่า อันที่จริงแล้วที่รกร้างว่างเปล่าที่กฤษฎีกาหวงกันไว้นั้น พวกกระผมได้อยู่มาตั้งแต่ก่อนปี 2484 อยู่มาหลายชั่วอายุคน แต่พอมาปี 2484 กลับบอกว่าราษฎรบุกรุกที่ของรัฐ ประชาชนจึงทำการต่อต้าน ต่อสู้ แต่ไม่เป็นผล โดยชาวบ้านได้ประชุมกันที่หมู่บ้านหลายครั้งตั้งแต่ปี 2540 เกือบ 30-40 ครั้งแล้ว

จนกระทั่งมีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยการนำของอาจารย์ทศพล สมพงษ์ ที่พยายามไกล่เกลี่ยระหว่างประชาชนกับหน่วยงานราชการ ราษฎรจึงรู้สึกว่ามีที่พึ่งและได้ขอร้องทางมหาวิทยาลัยว่ามีหนทางใดให้ชาวบ้านซึ่งอยู่มาก่อนได้เอกสารสิทธิ์บ้าง

อย่างไรก็ตาม ผมอยากจะทำให้เห็นว่าถ้าดูตามแผนที่ตามภูมิสำเนา ตามเอกสาร จะเห็นว่ารัฐบุกรุกที่ของราษฎร 1,000%

ผศ. ทศพล สมพงษ์ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ที่ผ่านมาชาวบ้านได้ต่อสู้ในแบบของชาวบ้าน แต่ยังขาดข้อมูล หลักฐานที่จะไปโต้แย้งกับทางราชการ ทำให้ชาวบ้านตกเป็นเบี้ยล่างตามโครงสร้างแนวคิด โดยเฉพาะข้อกล่าวหาราษฎรบุกรุกที่ของรัฐเป็นข้อกล่าวหาที่รุนแรงมาก

เราเคยได้ยิน ‘หนองหาร’ ในนามของแหล่งน้ำอันลือเลื่อง หารู้ไม่ว่าชุมชนรอบหนองหารที่มีอยู่กว่า 35 ชุมชนนั้นไม่มีเอกสารสิทธิ์ถือครอง ทางคณะได้ไปค้นหาแผนที่แนบท้ายกฤษฎีกานี้ที่หอสมุดแห่งชาติและใช้ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ เดินทางพิกัดจีพีเอสใช้เวลาประมาณ 2-3 วัน ในขณะที่ทางราชการบอกว่าต้องใช้เวลากว่า 3-4 ปี ในการพิสูจน์ นอกจากนี้ยังใช้ความรู้ทางประวัติศาสตร์พิสูจน์ความเป็นชุมชนดั้งเดิม ใช้ความรู้ทางด้านกฎหมายมาพิสูจน์ว่าการออกกฎหมายนั้นถูกต้องหรือไม่ เพราะในแผนที่ที่มีการหวงห้ามนั้นมีหมู่บ้านอยู่มากมาย

ในการพิสูจน์ว่ามีชุมชนอยู่ก่อนปี 2484 ที่ออกกฤษฎีกาหวงห้ามนั้น ทางรัฐบาลได้ตั้งหน่วยงานขึ้นมาเรียกว่า กพร. กลาง หรือคณะกรรมการแก้ไขปัญหาราษฎรบุกรุกที่ดินของรัฐ ซึ่งไม่แน่ใจนักว่าตั้งชื่อถูกต้องหรือไม่ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นคือ ราษฎรบุกรุกที่ของราษฎร ต่อมาमितให้ถอนสภาพที่ดินหวงห้ามในปี 2484 และให้ทบวงการเมือง ตามกฎหมายก็คือ กรมธนารักษ์ หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จัดการให้ประชาชนเช่า แต่ประชาชนก็ไม่ยอมเช่า เพราะเขาอยู่กันมานาน ใครจะมายอมเช่าที่ดินของพ่อของแม่ ของบรรพบุรุษตัวเอง ขึ้นต่อไปหากไม่ยอมเช่าก็คือถอนสภาพ แต่ขณะนี้ยังไม่มีการดำเนินการต่อรัฐบาลอนุมัติ เพราะการแก้ไขกฤษฎีกาต้องกระทำโดยคณะรัฐมนตรี แล้วพิสูจน์ ออกเอกสารสิทธิ์ว่าใครอยู่ก่อนอยู่หลังโดยอาศัยภาพถ่ายปี 2497 หากใครอยู่ที่หลังต้องเช่า โดยผู้ที่จะเช่านี้ทาง กพร. เรียกว่า ผู้อพยพมาอยู่ใหม่ แต่ทางคณะของเราไปพิสูจน์กันแล้ว พบว่าไม่ใช่ผู้อพยพมาอยู่ใหม่ หากแต่เป็นผู้คลอดออกมาใหม่ จากท้องพ่อท้องแม่ที่อยู่ตรงนั้นมาแต่เดิมการบีบบังคับให้เช่าจึงเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน

ส่วนการบอกว่ามีชุมชนอยู่ก่อนปี 2484 นั้นเราดูจากไหน อันที่จริงในแผนที่แนบท้ายพระราชกฤษฎีกาก็ระบุอยู่แล้วว่ามีชุมชนที่ตั้งรกรากอยู่ ไม่ได้เป็นที่รกร้างเลย มีทั้งโรงเรียน และวัดอยู่ในแผนที่เดิมปี 2484 นั้นแสดงให้เห็นว่ามีความเป็นชุมชนเกิดขึ้น เราพยายามเอามิติของความเป็นชุมชนไปต่อสู้อุตสาหกรรมมหาดไทยอยากให้เปลี่ยนคำว่า ‘ชุมชน’ เป็น ‘หมู่บ้าน’ เพราะเขาไม่เข้าใจคำว่าชุมชน พวกเราจึงได้บอกเขาไปว่าหากจะให้แก้คำว่าชุมชน ให้ไปแก้รัฐธรรมนูญมาตรา 46, 56 ที่เขียนคำว่าชุมชนเสียก่อน

ตัวอย่างวัดที่ก่อตั้งมาก่อนปี 2484 เช่น วัดกกส้มโฮง บ้านกกส้มโฮง (2460) วัดกลางศรีเชียงใหม่ บ้านท่าวัด (2324) วัดดอนยาง บ้านดอนยาง (2450) วัดศรีสะอาด บ้านน้ำพุ (2451) วัดบูรพาราม บ้านท่าศาลา (2474) เป็นต้น

ตัวอย่างโรงเรียนที่ก่อตั้งมาก่อนปี 2484 เช่น โรงเรียนบ้านแป้นสามัคคีราษฎร์บำรุง (2475) โรงเรียนท่าศาลา ราษฎรวิทยา (2484) โรงเรียนโคกก่องสหมิตรวิทยาคาร (2463) โรงเรียนท่าศาลาราษฎรวิทยา (2484) โรงเรียนหนองปลาน้อย (2479) เป็นต้น

วัดและโรงเรียนจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ถ้าไม่มีความเป็นชุมชนเกิดขึ้น ณ บริเวณนั้น แล้วนามสกุลคนเก่าคนแก่ในชุมชน ลองไปตรวจสอบดูจะเห็นชัดเจนว่าเป็นนามสกุลตั้งแต่เริ่มแรก ไม่ใช่ผู้อพยพมาอยู่ใหม่ แต่ทางราชการกลับกล่าวหาว่าชุมชนเป็นผู้มาบุกรุกที่ของรัฐ นี่เป็นข้อกล่าวหาที่ร้ายแรงที่สุดในสังคมที่ไม่เป็นธรรม

ในส่วนพื้นที่หลังปี 2497 ที่ขยายตัวออกมา เราก็พยายามต่อสู้ว่าแท้จริงแล้วชุมชนที่ขยายตัวออกมาก็เหมือนกันชุมชนชนบททั่วไปซึ่งมีคนรุ่นลูกรุ่นหลานที่ไปตั้งชุมชนหัวไร่ ปลายนาขึ้นมา ไม่ใช่อพยพมาจากที่ไหน

จากนั้นได้ใช้ความรู้ทางกฎหมายมาพิสูจน์ พระราชกฤษฎีกานี้เกิดขึ้นเมื่อปี 2484 ให้หวงห้ามที่รกร้างว่างเปล่า

แต่ปรากฏว่าหลังจากออกกฎหมายแล้วราชการไม่ได้กันที่รกร้างว่างเปล่าออกจากที่มีการครอบครอง แล้วราชการมาตีความว่า ที่ขีดเส้นไว้ทั้งหมดนั้นเป็นที่หวงห้ามหมด มันจึงไปรวมทั้งที่ทำกินและที่อยู่อาศัย แสดงว่าหน่วยงานราชการตีความกฎหมายผิดจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย การใช้กฎหมายนี้จึงไม่ถูกต้อง

อีกทั้งพระราชกฤษฎีกานี้ออกตามพระราชบัญญัติหวงห้ามที่ดินทำกินปี 2475 ที่บอกว่าให้หวงห้ามที่รกร้างว่างเปล่าเพื่อประโยชน์ในการบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ แต่สภาพปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ฉะนั้น กฎหมายก็ควรจะคำนึงถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์และภูมินิเวศน์ ควรที่จะยกเลิกได้แล้ว เนื่องจากไปสร้างความทุกข์ร้อนให้แก่ประชาชน

สิ่งเหล่านี้เราต้องให้ความรู้กับชาวบ้านว่าจะฟ้องศาลปกครองอย่างไร การตีความกฎหมายของหน่วยงานราชการนั้นไม่ถูกต้องตามเจตนารมณ์อย่างไร

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องหลักเขตชั้นในของหนองหารซึ่งทางราชการตีกันขึ้นไปบนพื้นที่หมู่บ้านหลายหมู่บ้าน แล้วบอกว่า ราษฎรเหล่านี้บุกรุกที่หนองหาร มันไม่ใช่ว่าราชการต้องการที่ดินไหนก็ไปปักเอา และหากมีข้อมูลเชื่อถือได้ว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้น ราษฎรเหล่านี้น่าจะได้รับการเหลียวแลและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น

สิ่งเหล่านี้ได้ทำให้ชาวบ้านยื่นเรื่องไปที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าถูกละเมิดสิทธิ เพราะทางราชการไม่แก้ไขให้มีช่องทางในการออกเอกสารสิทธิ ขณะที่ราษฎรต้องการความมั่นคงในการถือครองที่ดิน ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิของความเป็นมนุษย์อย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ถือได้ว่าหน่วยงานราชการเริ่มฟังข้อมูลจากทาง คสม. มากขึ้นโดยเราได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 1 ชุด เรียกว่า คณะกรรมการแก้ไขปัญหารัฐบุกรุกที่ทำกินของราษฎร เรียกย่อๆ ว่า ‘กบฏ.’ คู่ขนานกับ กปร. ของรัฐบาล โดยเรียกร้องให้สำรวจที่ดินของราษฎร เพื่อรอให้รัฐบาลชุดต่อไปยกเลิกกฎหมายเจ้าปัญหาอันนี้ ส่วนปัญหาหลักเขตหนองหาร เราก้เรียกร้องให้ปักเขตใหม่ ไม่ให้รุกล้ำที่ทำกินของชาวบ้าน

ความคิดเห็นเพิ่มเติมท้ายรายการ

ปฐม เทียนสิน จังหวัดปัตตานี

ขอเสนอเพิ่มเติมในเรื่องของขยะควนโนรี 1. โรงงานอุตสาหกรรมควรถูกบังคับโดยกฎหมายให้รับซื้อคืนวัสดุที่ผลิตออกมาเพื่อจำหน่าย เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก 2. ให้ครอบครัวแยกขยะ เพื่อส่วนหนึ่งนำไปใส่ในหลุม อีกส่วนหนึ่งนำไปขายตัวแทนของบริษัท 3. ควรบรรจุหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องขยะให้นักเรียนได้เรียนในโรงเรียน เพราะขยะไม่ใช่เรื่องระดับหมู่บ้าน แต่เป็นเรื่องระดับโลก แล้วให้โรงเรียนรับซื้อขยะจากเด็ก ๆ ได้เพื่อนำไปขายต่อให้ตัวแทนบริษัท เช่นนี้แล้วพื้นที่ต่างๆ ก็จะมีงบประมาณสร้างโรงงานปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุเหลือใช้เพื่อแจกชาวบ้าน

รศ. ดร. พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หากจะสรุปบทเรียนของจังหวัดน่านสำหรับทุกที่แล้ว มีดังนี้ ประการแรก เริ่มจากกระบวนการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าการทำงานหากไม่มีความรู้ก็จะมีปัญหาเรื่อย ๆ จังหวัดน่านทำสำเร็จราวปาฏิหาริย์นั้นเริ่มต้นจากประชาคมท้องถิ่นขึ้นมาหาส่วนกลาง

ประการที่สอง คือความสร้างสรรค์ พื้นที่นี้มีความสร้างสรรค์มาก คิดออก ทำเองได้ แต่ที่ยังกังวลคือกระบวนการต่อยอด ซึ่งอยากเสนอนายแพทย์ชูชัย ศุภวงศ์ ว่า ที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอีกโครงการหนึ่งคือ โครงการเด็กไร้รัฐ เราคุยกันเสมอเปรียบประดุจโรงงานผลิตยาสำหรับคนไร้รัฐ คณะกรรมการยังเข้าใจผิดมากกว่า คนไร้รัฐนั้นเป็นคนต่างด้าว ปัญหาในจังหวัดน่านนี้ได้เคยเรียนรัฐบาลไทยรักไทยว่าที่เป็นตัวอย่างอันดีซึ่งจะขอเสนอความเห็นดังนี้

ประการแรก มังดังเดิมนี้เป็นคนไทย เป็นไทยมากกว่าเราด้วยหรือเปล่าไม่แน่ใจ ดังนั้น คณะทำงานของน่านควรเปลี่ยนคำพูดของตัวเองที่ว่า “เราคงไม่อาจเปลี่ยนสัญชาติให้ประชากรมั่งโนนานได้” เราไม่อาจเอื้อม เพราะว่าสัญชาตินั้นพระราชทานมาตั้งแต่รัชกาลที่ 6 ให้กับทุกคนในประเทศไทยโดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่หากเขาเป็นคนดั้งเดิมก่อนลายลักษณ์อักษร สัญชาติก็มาจากธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม กระบวนการที่จะต้องเชื่อมโยงกันเป็นเรื่องจำเป็นในเฟสต่อไป

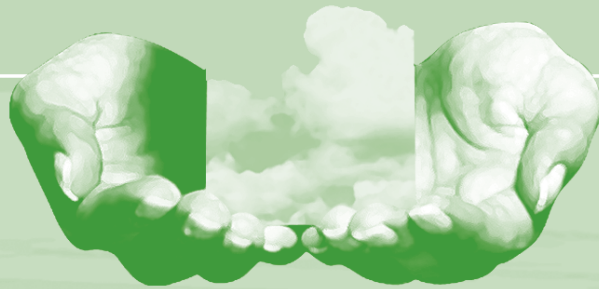
ประการที่สอง คนเหล่านี้เป็นคนไทยดั้งเดิม เป็นคนไทยโดยการเกิด แต่อาจมีจุดที่ดิฉันเองและทีมที่ทำงานกับกรมการปกครองอาจจะพลาดไปหรืออย่างไรไม่ทราบ คือ ในระเบียบ ที่ใช้ทำงาน ซึ่งเรานำเสนอจนออกมาเมื่อปี 2543 นั้นกำหนดให้ใช้เลข 13 หลัก และเลขของคนเหล่านี้ขึ้นต้นด้วยเลข 8 ซึ่งตอนนั้นคิดว่าเลข 8 คงไม่มีปัญหา แต่ปัญหาอยู่ที่กระทรวงมหาดไทยไปตีความว่า เลข 8 คือ การเป็นคนไทยภายหลังการเกิด จึงทำให้เด็ก ๆ ที่กำลังเรียนหนังสือประสบความลำบากหากเรียนนิติศาสตร์ก็จะเป็นผู้พิพากษาไม่ได้ เป็นทหารไม่ได้มีข้อจำกัดต่าง ๆ หรืออาจจะถูกถอนสัญชาติแบบง่าย ๆ โดยที่ไม่ผ่านกระบวนการศาล กลายเป็นคนไทยประเภทสองไป ตรงนี้ทาง คสม.จังหวัดน่านน่าจะจะต้องเข้ามาต่อยอดแก้ไขปัญหาให้เสร็จ ส่วนเราเองก็พยายามแก้ปัญหาอยู่ แต่ยังไม่สำเร็จ และสามารถแก้เป็นรายกรณีไปเท่านั้น

ประการที่สาม มสช. พุดเสมอว่า สุขภาวะเป็นของมนุษย์ไม่เฉพาะแต่คนสัญชาติไทย ฉะนั้น คิดว่าตอนนี้มีคำตอบที่จะสร้างสุขภาวะให้มนุษย์แม้ไม่ใช่สัญชาติไทย มนุษย์ที่เหมือนคนจีนที่เขาวราชก็มีไม่น้อยที่จังหวัดน่าน

ประการที่สี่ กระบวนการทำงานต่อไปนั้น คสม. คงต้องเชื่อมกับทีมนักวิชาการของ มสช.

ข้อเสนอเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวปฏิบัติ

โครงการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคม
ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
เพื่อสุขภาวะของบุคคลและชุมชน (คสม.)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวปฏิบัติ

โครงการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อลูกาวะของบุคคลและชุมชน (คสม.)

ผศ. ทศพล สมพงษ์ คณะกรรมการที่ปรึกษาและอำนวยการโครงการ คสม.

จากผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (คสม.) ที่ผ่านมาในระยะเวลา 2 ปี (มกราคม 2547-เมษายน 2549) ซึ่งมุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านปฏิบัติการจริงขององค์กรภาคประชาสังคม ในการทำหน้าที่เป็นกลไกภาคประชาชน เพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสริมสร้างให้เกิดอาสาสมัครชาวบ้านเพื่อดูแลเฝ้าระวังไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในชุมชน ถือเป็นการทำงานเชิงรุกโดยการใช้พลังเครือข่ายทางสังคมให้เกิดประโยชน์ในการทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ดูแล เฝ้าระวัง เพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างทั่วถึงและทันเหตุการณ์ จากผลการปฏิบัติการจริงของแกนนำเครือข่ายและอาสาสมัครสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ทั้ง 10 จังหวัด (แม่ฮ่องสอน, ลำปาง, น่าน, สกลนคร, อุบลราชธานี, สุรินทร์, ศรีสะเกษ, สุราษฎร์ธานี, พัทลุง และปัตตานี) มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการและแนวทางปฏิบัติต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

องค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม (มูลนิธิ, สมาคม, ชมรม, กลุ่มต่างๆ)

1. พัฒนาระบบการและวิธีการดำเนินงานในการส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิชุมชนโดยใช้ข้อมูลความรู้เป็นฐานในการดำเนินงาน มีการเปิดพื้นที่ทางสังคม ให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย รวมทั้งทำการสื่อสารสาธารณะให้รับรู้ถึงกันทั่วชุมชน
2. อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาอย่างสมานฉันท์ ด้วยสันติวิธี
3. สังเคราะห์หรือถอดบทเรียนจากกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง แล้วทำการจัดการความรู้ไปสู่ชุมชนอื่นๆ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกระดับปัญญา จากการปฏิบัติงานจริง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ส่งเสริม สนับสนุนองค์กรเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ในการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน ตลอดจน **บูรณาการกิจกรรมการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชนในพื้นที่เข้าไปในแผนพัฒนาชุมชน/ตำบล/ อำเภอ/จังหวัด** พร้อมสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน

สถาบันการศึกษา/สถาบันวิชาการในพื้นที่

ส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ **เข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานจริงร่วมกับชุมชนท้องถิ่น** รวมทั้งส่งเสริมการศึกษา วิจัย ให้ได้ความรู้ในการสังเคราะห์นโยบายสาธารณะ มาตรการ และแนวทางปฏิบัติ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นในการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน

องค์กรทางศาสนา (วัด, โบสถ์, มัสยิด, ฯลฯ)

ควรแสดงบทบาทนำในการส่งเสริมการเคารพคุณค่าความเป็นคนของผู้อื่น และคุณค่าของระบบนิเวศน์ เพราะ **เป็นหัวใจของทุกศาสนา** โดยร่วมกับเครือข่ายภาคประชาสังคมและภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน

ผู้ว่าราชการจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการในระดับจังหวัด

1. ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กร เครือข่ายภาคประชาสังคม สิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชนในพื้นที่ **โดยบรรจุในแผนพัฒนาจังหวัด พร้อมจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน**
2. ส่งเสริม สนับสนุน **การสื่อสารสาธารณะ**ในการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน โดยผ่านทาง **วิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ในจังหวัด** รวมทั้งวิทยุชุมชนในพื้นที่ ให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วม ตลอดจนการปฏิบัติที่เคารพคุณค่าความเป็นคนของผู้อื่น รวมทั้งคุณค่าของระบบนิเวศน์
3. ประสานงานสำนักงานอัยการจังหวัด สำนักงานคุ้มครองสิทธิประชาชน สำนักงานส่งเสริมสิทธิช่วยเหลือประชาชน ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตลอดจนประสานงานกับเครือข่ายประชาสังคมท้องถิ่นในการส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตลอดจนแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิของบุคคลและชุมชน

องค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ด้านสิทธิ เสรีภาพ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น

1. ควรสนับสนุนองค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคมให้ดำเนินงานในลักษณะเชิงรุก ส่งเสริมปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน
2. ควรสนับสนุนองค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคมทำงานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในระดับพื้นที่ จังหวัด และเชื่อมกับองค์กรอิสระ องค์กรระดับชาติในส่วนกลาง ในการส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน
3. ควรสนับสนุนงบประมาณให้องค์กรชุมชนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม ในการศึกษาหาข้อมูลความรู้ ตลอดจนการเปิดเวที / พื้นที่สาธารณะ เพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน / ชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการสื่อสารสาธารณะในพื้นที่และจังหวัด

รัฐบาล หน่วยงานในระบบราชการ องค์กรภาครัฐ

1. ทำการพัฒนาศักยภาพ เจตคติของบุคลากรในภาครัฐ ให้ปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของผู้อื่น
2. ควรมีการประสานงานหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ เสรีภาพ
3. ควรทำการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรชุมชนท้องถิ่น
4. ควรทำการจัดสรรที่ดินทำกิน ให้คนไทยมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
5. สนับสนุนให้ประชาชนได้มีสิทธิในการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารของทางราชการ ตลอดจนมีสิทธิในการสื่อสารในชุมชน เช่น วิทยุชุมชน วิทยุท้องถิ่น จดหมายข่าว หรือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น
6. รัฐบาลควรจัดตั้งกองทุนอิสระเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริม ปกป้อง คุ้มครองสิทธิชุมชน

กระทรวงยุติธรรม

1. ส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิดกลไกเครือข่ายภาคประชาชนและอาสาสมัครสิทธิมนุษยชนเพื่อทำหน้าที่ในการสอดส่อง ดูแล ปกป้อง คุ้มครองสิทธิของตนเองและชุมชน อันจะทำให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของสิทธิเกิดการเรียนรู้ และ

สร้างวิถีวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนจากปฏิบัติการจริง โดยใช้สถานการณ์บริบทของพื้นที่เป็นตัวตั้งเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนที่มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ ปกป้อง คุ่มครองสิทธิมนุษยชนได้สำเร็จ ได้เกิดการสังเคราะห์ถอดบทเรียน และนำเอาบทเรียน องค์ความรู้ถ่ายทอดสู่ชุมชนอื่น ๆ ทั้งที่มีปัญหาและไม่มีปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาหรือเฝ้าระวังไม่ให้เกิดหรือลุกลามขยายในวงกว้าง

3. การเชื่อมประสานให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่ดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดย**กระทรวงยุติธรรมอาจช่วยทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการประสาน**ให้การดำเนินงาน และเรียนรู้ร่วมกันในการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน

4. การจัดให้มี**เวทีนโยบายสาธารณะ** เพื่อการเรียนรู้และร่วมกันผลักดันให้เกิดข้อเสนอเชิงนโยบาย มาตรการ และแนวทางปฏิบัติต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. จัดให้มีการ**ศึกษาการทำฐานข้อมูล** ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน ทั้งเชิงประเด็น เชิงกลุ่มเป้าหมาย หรือเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาสถานการณ์ที่เป็นเรื่องเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน และสิทธิชุมชน เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้และร่วมกันส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน

6. กำหนดให้มี**แผนการพัฒนาศักยภาพบุคลากร** เพื่อการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ หลักการ และแนวคิด ด้านสิทธิมนุษยชนแก่บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบุคลากรหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการดูแลปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน

7. ส่งเสริม ยกย่อง รับรองสถานภาพของอาสาสมัคร อีกทั้งมีมาตรการปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพของอาสาสมัครและประชาชนผู้ปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชน

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1. จัดให้มีการ**ประเมินสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในระดับจังหวัด** เป็นประจำทุกปี เพื่อให้สังคมรับรู้ เกิดความตระหนักและร่วมกันแก้ไขปัญหา

2. สนับสนุน ส่งเสริม และเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของเด็กและเยาวชนแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ**แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** โรงเรียน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชน

3. ส่งเสริม สนับสนุน และเปิดโอกาสให้เกิดการร่วมมือกันดำเนินงานด้านการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน ระหว่างองค์กรภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ**คณะกรรมการคุ้มครองเด็กระดับจังหวัด** เพื่อนำสู่การร่วมกันปฏิบัติการจริงให้มากขึ้น

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างการมีส่วนร่วมให้ภาคประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่นได้มีโอกาสในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการ**กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** ตัดสินใจคิดค้นหาแนวทาง มาตรการในการแก้ปัญหาหารือกับชุมชน เพื่อให้การแก้ปัญหามีความเหมาะสมสอดคล้องและสามารถแก้ปัญหาได้ทันเหตุการณ์

2. การ**จัดระบบฐานข้อมูลแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่** ทั้งระดับจังหวัด ชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อสร้างการรับรู้และการส่งสัญญาณเตือนเพื่อให้เกิดการเฝ้าระวัง

กระทรวงสาธารณสุข

ผลักดันและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานหลักประกันสุขภาพ ดูแล / ช่วยเหลือประชาชนกลุ่มคนไร้สัญชาติ / ไร้รัฐ ได้มีหลักประกันสุขภาพ และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต

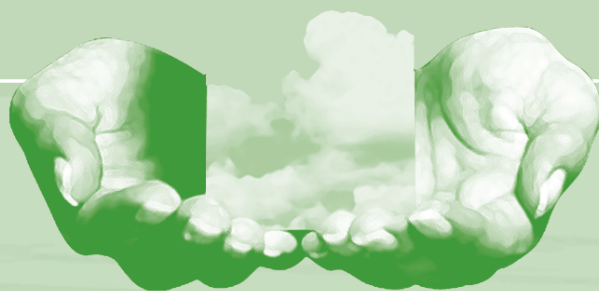
กระทรวงศึกษาธิการ

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษามี**กิจกรรมส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน** สำหรับเด็กและเยาวชน ในโรงเรียน รวมทั้งครู อาจารย์ บุคลากรของสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2. ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิด**โรงเรียนต้นแบบ**ที่มีการเสริมสร้างให้เกิดวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนในสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ถ่ายทอดประสบการณ์ร่วมกันของโรงเรียนอื่นๆ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่การศึกษา

3. ผลักดัน กำหนดให้เรื่องการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็น**เกณฑ์ตัวชี้วัดหนึ่ง**ในการประเมินมาตรฐานสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เกิดการนำสู่ภาคปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

‘เวที (เพื่อ)
นโยบายสาธารณะ’

ผู้เข้าร่วมสัมมนา จังหวัดนครราชสีมา

เท่าที่นำเสนอมา จะเห็นว่า ‘พระเอก’ กลายเป็นภาคราชการ ทั้งที่ฟังกรณีศึกษา 3 กรณีแล้ว กลไกขับเคลื่อนคือภาคประชาชน ดังนั้น เราควรจะให้น้ำหนักกับภาคสังคมให้มากกว่านี้ นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่า ไม่มีการระบุบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทั้งที่เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง และใกล้ชิดกับภาคสังคมมากกว่าหน่วยงานใดๆ องค์กรนี้น่าจะมีส่วนร่วมด้วย เพราะเมื่อมองจากความเป็นจริงแล้ว ไม่แน่ใจว่าการมอบภารกิจให้หน่วยงานราชการต่างๆ จะเป็นไปได้จริง ดังนั้นหากมีการแก้ไขกฎหมายให้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีอำนาจมากขึ้น น่าจะเป็นประโยชน์มากกว่า

นอกจากนี้ในการนำเสนอกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีนั้น นำเสนอเกี่ยวกับสื่อมวลชนค่อนข้างน้อย สื่อไม่มีบทบาทอะไรเลย ทั้งที่จริงแล้วมีพลังต่อสังคมอย่างมาก

ดร. ถวิลวดี บุรีกุล สถาบันพระปกเกล้า

หน่วยงานราชการทุกหน่วยงานจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นสิทธิมนุษยชนให้มากในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เฉพาะไม่กี่กระทรวงที่ได้ร่างไว้ ฉะนั้น สิ่งสำคัญคือ ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดของข้าราชการ ให้มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน และสิทธิเสรีภาพทั้งหลายของประชาชน

ส่วนที่ระบุถึงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรนั้น น่าจะเน้นกระบวนการ ‘เข้าถึง’ ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การตัดสินใจ การมีส่วนร่วม รวมทั้งการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

อย่างไรก็ตาม แม้ไม่ยากให้กำหนดพันธกิจแบบแยกรายกระทรวง แต่หากจะทำเช่นนี้ ขอเพิ่มเติมในส่วนของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่นอกจากเด็กและเยาวชนแล้ว ยังมีกลุ่มคนด้อยโอกาสอีกมาก รวมทั้งคนพิการด้วย ยังมีเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือแม้เรื่องที่อยู่ในขอบเขตของทุกกระทรวงก็ตาม

ปัญหาสำคัญคือ กฎหมายต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อันเกี่ยวข้องกับการเคารพสิทธิมนุษยชนหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะต้องมีการแก้ไข แต่ขณะนี้ยังไม่มีการพูดถึงกัน นอกจากนี้ รัฐต้องเร่งจัดตั้งองค์กรอิสระที่ยังไม่ได้จัดตั้ง ไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อม หรือคุ้มครองผู้บริโภค เพราะองค์กรเหล่านี้จะเป็นศูนย์กลางสำหรับการมี

ส่วนร่วมของประชาชนด้วย

ในเรื่องของการศึกษา ควรมีการจัดทำหลักสูตรสิทธิมนุษยชนในทุกระดับของการศึกษา ไม่ว่าจะในระบบหรือนอกระบบ รวมทั้งให้การศึกษากับสมาชิกรัฐสภา นักการเมือง ไม่ว่าจะท้องถิ่นหรือระดับประเทศ และพรรคการเมืองทั้งหลาย น่าจะเข้ามามีส่วนร่วมตรงนี้ โดยมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการพิทักษ์สิทธิของประชาชน หรือสิทธิมนุษยชน หากจะมีการเลือกตั้ง ประชาชนจะได้พิจารณาคุณนโยบายของแต่ละพรรคในเรื่องนี้ด้วย

ในส่วนของการวิจัย หรือสื่อต่างๆ ที่ทำรายการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขณะนี้มันน้อยมาก ฉะนั้น น่าจะมีสื่อทางด้านนี้โดยเฉพาะ รัฐน่าจะต้องเร่งให้มือสมัครอิสระด้านสื่อแล้วเปิดโอกาสให้มีรายการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะ

ปฐม เทียนสิน จังหวัดปัตตานี

เรื่องการจัดการศึกษา เพื่อไม่เป็นการละเมิดสิทธิของเด็ก ๆ ในหมู่บ้านในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้ที่ไกลปืนเที่ยง ซึ่งกว่าครูจะไปถึงและกว่าจะกลับนั้นยากลำบากมาก ทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนไม่กี่ชั่วโมง ในที่สุดถึงที่บัญญัติไว้ว่าทุกคนมีสิทธิเสมอกันในการศึกษาก็เป็นเพียงแต่ตัวหนังสือที่ลี้มเหลวทางปฏิบัติ ฉะนั้น แนวทางที่ควรจะต้องแก้ไขคือ หากที่ดินที่ว่างเปล่านำมาจัดขบวนการศึกษาโดยเฉพาะระดับประถม สร้างเป็นศูนย์กลางที่ปลอดภัย ให้ครูที่ไปสอนสบายใจในการเดินทางไปสอน ปัญหาเหล่านี้รัฐรู้มานานแล้ว แต่กลับไม่ทำอะไร

วิทย์พงศ์ งามวิโรจน์ จังหวัดสุรินทร์

เครือข่ายที่สร้างขึ้นในวันนี้มีความหมายอย่างยิ่ง แต่จะมันคงแข็งแรงหรือไม่ อยู่ที่พวกเราทั้งหมด ดังนั้นยังต้องมีการพบปะเป็นกลุ่มย่อย ต้องเปิดให้ประชาชนมีความรู้ รับผิดชอบต่อข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อวางรากฐานการเมืองภาคพลเมือง

นอกจากนี้เรื่องนี้จะสำเร็จได้ ยังต้องอาศัยผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิชุมชนซึ่งต้องทำให้ประชาชนได้รู้ว่า ขณะนี้เครือข่าย มีสำนักงานศูนย์กลางเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับให้คำปรึกษากับประชาชนที่เดือดร้อนภายใน

ชุมชนอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องราว และจะเป็นตัวจุดประกายให้เครือข่ายที่มีอยู่แล้ว หากอาสาสมัครทำงานอย่างไม่มีเป้าหมาย ประชุมแล้วก็กลับ จะเป็นเรื่องน่าเสียดาย แต่หากทำให้เกิดรูปธรรมขึ้นมาในอำเภอก็จะเป็นหลักหมายที่ดี

จันทิมา ธนาสว่างกุล สำนักงานอัยการสูงสุด

ขอเพิ่มเติมในเรื่อง ‘ยุติธรรมชุมชน’ เพราะตามร่างที่เสนอนั้น เน้นการสร้างวิถีวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติจริง ซึ่งทางกระทรวงยุติธรรมจะมีส่วนสนับสนุนให้ประชาสังคมเข้ามาสร้างระบบที่เรียกว่า ‘ยุติธรรมชุมชน’ ได้ ดังนั้นจึงนำผนวกเรื่องนี้เข้าไปในส่วนที่เสนอกระทรวงยุติธรรม

นอกจากนี้ยังมีระบบศาล โดยสิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ ต้องส่งเสริมกระบวนการเข้าถึงระบบศาล หรือกระบวนการยุติธรรมให้แก่ประชาชนให้ได้มากที่สุด อาจจะเป็นเรื่องของศาลปกครอง หรือแม้แต่ศาลรัฐธรรมนูญ

อีกส่วนหนึ่งคือเรื่องกฎหมาย ต้องมีข้อเสนอแนะให้ชัดเจนมากขึ้นในการให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการร่างกฎหมาย แม้รัฐธรรมนูญได้กำหนดเรื่องการเสนอกฎหมายโดยรวบรวม 50,000 รายชื่อไว้แล้ว แต่ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ภาคประชาสังคมต้องเข้าไปมีส่วนร่วมใช้สิทธิตรงนี้ให้มากในส่วนของการทวงยุติธรรมเองก็มีสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่อาจจะให้ความช่วยเหลือได้

เรื่องสิทธิผู้บริโภค ทางกระทรวงยุติธรรม แม้จะมีกรมคุ้มครองสิทธิฯ แต่ก็ยังไม่ค่อยก้าวหน้า จึงน่าจะเสนอให้ประชาสังคมมีส่วนเข้ามาตรงนี้แล้วทำให้เป็นรูปธรรมชัดเจน

ข้อเสนอต่อกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นั้น อยากจะให้เพิ่มเรื่องสตรีเข้าไป เพราะเห็นว่ายังมีเพียงข้อเสนอเรื่องเด็กและเยาวชน ในส่วนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นมีความเกี่ยวพันไปถึงเรื่องที่ดินที่ทำกินด้วย สิทธิเรื่องนี้เป็นปัญหาหลัก ดังนั้น ต้องเขียนให้ชัดในเรื่องของการจัดสรร ซึ่งอาจผนวกเอากระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้าไปด้วย

ข้อเสนอต่อองค์กรทางศาสนา ไม่ติดใจในหลักการ แต่น่าจะยกระดับคำ ‘การเคารพคุณค่าของความเป็นคน’ เป็นคำว่า ‘การเคารพคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น’ จะชัดเจนขึ้น ขณะที่เรื่องคุณค่าของระบบนิเวศนั้น เห็นด้วยในหลักการ แต่น่าจะขยายคำไปถึงสรรพสิ่งซึ่งเป็นเรื่องของธรรมชาติ และเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นคำที่ลึกซึ้งกว่าระบบนิเวศ

สำหรับข้อเสนอส่วนตัวคือ สำนักงานอัยการสูงสุดมีส่วนของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือประชาชนอยู่ จึงควรมีการนำเสนอแผนข้อเสนอนี้ต่อสำนักงานอัยการสูงสุดด้วย เพื่อหาช่องทางในการร่วมมือกับภาคประชาสังคม อีกทั้งน่าจะส่งไปยังจังหวัดต่างๆ ที่เป็นจังหวัดนำร่อง เพื่อขอความร่วมมือจากอัยการจังหวัดให้คุ้มครองสิทธิได้โดยตรง

นฤมิตร นันทเสน เครือข่ายหมออนามัย ประชาคมจังหวัดน่าน

ในฐานะที่เป็นหมออนามัยซึ่งทำงานอยู่กับคนชายขอบ อยากเสนอให้มอบหลักประกันสุขภาพแก่บรรดาคนชายขอบเหล่านี้ไปเลย เพราะเขามีความทุกข์มากอยู่แล้ว คนที่ไร้สัญชาติเหล่านี้เวลาป่วยไข้ต้องจ่ายค่ารักษาเป็นพันบาท ทั้งๆ ที่คนมีฐานะจ่ายเพียง 30 บาท จึงน่าจะให้พวกเขาเข้าถึงหลักประกันสุขภาพด้วย ส่วนใครจะเป็นผู้แบกรับรายจ่ายก็ต้องจัดการกันไป

ประเด็นต่อมาคือการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจของประชาชนจะได้จริงๆ ในส่วนนี้ บุคคลเหล่านี้ถือเป็นอาสาสมัครที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามา จึงอยากให้เป็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนไปโดยอัตโนมัติ เพราะจะมีทั้งอำนาจเงินและอำนาจหน้าที่ อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ในการเชื่อมต่อและขับเคลื่อนโดยอัตโนมัติหลังจากโครงการ คสม. สิ้นสุดลง

ท้ายที่สุด ไม่อยากให้ภาคประชาสังคมปฏิเสธราชการเพราะยังมีข้าราชการไทยจำนวนมากที่ทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมได้ และภาครัฐก็มีศักยภาพจะอำนวยความสะดวกได้ในหลายอย่าง

สุบิน สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

การเสนอแนะไม่ควรแบ่งแยกเป็นกระทรวงต่างๆ แต่น่าจะแบ่งเป็น หน่วยงานราชการ องค์กรอิสระ พรรคการเมือง สื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อมวลชนจะสามารถลดละครุ่นน้ำเน่าแล้วเพิ่มข่าวสาร สาระได้หรือไม่ เพราะขณะนี้สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นกลายเป็นปัญหาหลักของสังคมไปแล้ว เช่น ในภาคอีสาน การเลือกตั้งมีปัญหาน้อยอย่างมาก การเลือกตั้งที่ผ่านมา องค์กรอิสระอย่าง กกต. มีแต่รูปแบบ ไม่มีการให้ความรู้ประชาชนเลย ทั้งที่เริ่มแรกนั้นทำได้ดีกว่านี้ ตอนนี้อาสาสมัครมีหน้าที่นั่งเฝ้าทีบเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว

สุพจน์ สงวนกิตติพันธ์ จังหวัดภูเก็ต

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องใหญ่ น่าจะมีผู้ประสานงานในทุกจังหวัด และหากตั้งเป็นองค์กรได้จะยิ่งดี เพราะการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นมาก

นอกจากนี้ควรจะมีการจัดระบบสวัสดิการให้กับอาสาสมัครด้วย ส่วนเรื่องการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนั้น ทุกวันนี้มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้สิทธิของตัวเอง แต่ถามว่าการรับรู้ในสิทธิของคนอื่นมีความเข้าใจขนาดไหน ขณะนี้คนส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าตัวเองละเมิดสิทธิของคนอื่นบ้างหรือไม่ในขณะที่ใช้สิทธิของตัวเอง จึงน่าจะประชาสัมพันธ์ทั้งสองทาง

พราวดี ไวรวัจนกุล จังหวัดสุรินทร์

ขอแนะนำปัญหาของกลุ่มน้ำมูล ที่ผ่านมามีชุมชนในลุ่มน้ำมูลได้รับผลกระทบจากการพัฒนาที่เข้ามาในรูปแบบของทุนนิยมเสรี ซึ่งได้ทำลายรากฐานของชีวิต ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติไปอย่างมาก โครงการอภิโปรเจกต์อย่างโครงการโขง-ชี-มูล โครงการอีสานเขียว ฯลฯ ส่งผลให้ทรัพยากรท้องถิ่น อย่างแม่น้ำ ว่างปลา เสื่อมโทรมอย่างรุนแรง ยูคาลิปตัส ได้เข้าไปคลุมพื้นที่ที่เป็นนาเกลือ นาแขง แหล่งคอนปุตซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษา ส่งผลให้คนท้องถิ่นในเขตลุ่มน้ำมูลต้องปรับตัวเอาตัวรอด บ้างจึงไปลงเรือประมงถึงอินโดนีเซีย ทั้งบ้านไป 3-4 ปี แล้วติดเอดส์กลับมา หรือมีปัญหาครอบครัว บ้างไปเก็บขยะ บ้างไปเป็นกรรมกร บางหมู่บ้านชนกันไปรับจ้างตัดอ้อยทั้งหมู่บ้าน

ขณะที่คนส่วนที่ทนอยู่กับทรัพยากร ก็จำเป็นต้องเลือกทางออกของการเมืองภาคประชาชน คือต้องเดินถนนเดินขบวนเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง ดังนั้น อัตลักษณ์ที่ปรากฏไปตามสื่อมวลชน คนในลุ่มน้ำมูลคือสมัชชาคนจน มีอับรับจ้าง ลังคมมองไม่เห็นตัวตนที่แท้จริงของคนลุ่มน้ำว่า เรามีวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เขมร ลาว กวย มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาและเกื้อกูลทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถเชื่อมโยงกับคนมีอำนาจในสังคม ซึ่งไม่ใช่เฉพาะคนรวยไม่กี่ตระกูล แต่หมายถึงคนชั้นกลางในสังคม ให้มีโอกาสได้รับรู้ถึงสิ่งที่สวยงามเหล่านี้

ชาวบ้านจึงเกิดการปรับตัว คิดว่าการใช้อารมณ์ความรู้สึก การเดินทางไกล เดินขบวน เป็นทางออก ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา คสม. สุรินทร์ได้เข้าไปทำงานและคิดว่า ต่อไปนี้เป็นยุคที่ชาวบ้านต้องสู้ด้วยองค์ความรู้ สู้ด้วยข้อมูลข่าวสาร ปัญหาสำคัญของที่นั่นอีกเรื่องหนึ่งคือ ทำทนาย โดย 14 แหล่งกำเนิดมลพิษของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมรวมฟาร์มหมูด้อยด้วย ขณะที่ทำทรายกลับไม่ได้นับรวมไว้ ทั้งที่เป็นตัวการทำให้ดิ่งพังทลาย วังปลา ตื้นเขิน ทำให้ที่สาธารณะประโยชน์สูญหาย สร้างปัญหา 20 ปี เฉพาะจังหวัดสุรินทร์จังหวัดเดียว มีทำทรายของ 14 บริษัท เจ้าของทำทรายมีตั้งแต่ ส.ส. ส.ว. นายกเทศมนตรี นายก อบจ. มีเครือข่ายความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น กลไกของรัฐจึงถูกอิทธิพลท้องถิ่นและระบบอุปถัมภ์เข้าไปครอบงำ ชาวบ้านไปร้องเรียนต่อศูนย์ดำรงธรรมของจังหวัด ก็ต้องไปร้องผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นกรรมการพิจารณาการดูทรายประจำจังหวัด ปัญหามันจึงวนอยู่ในอ่าง

ข้อเสนอที่อยากนำเสนอก็คือ

1. ชุมชนในเขตที่ถูกฟันและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต้องมีอำนาจตัดสินใจ มีพื้นที่ทางสังคม เช่น การจะระบุว่าอะไรจัดเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ ต้องให้คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการระบุ โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ ต้องปรับบทบาท เข้ามาช่วยเป็นที่เสียงให้ชาวบ้าน และมองให้เห็นว่า ยุคาลิปตส์นำไปสู่การทำลายพันธุกรรมดั้งเดิมอย่างไร นำไปสู่การยึดครองที่สาธารณะอย่างไร

2. ส่วนปกครองท้องถิ่น เชื่อไหมว่า เมื่อจังหวัดสั่งการลงมาให้ตรวจสอบว่าพื้นที่ที่กำลังมีการขุดทรายมีความขัดแย้งหรือไม่ อบต.ก็จะจัดตั้งชาวบ้านมาเซ็นชื่อยินยอม โดยใช้ระบบอุปถัมภ์ เอาเงินไปช่วยในประเพณีแข่งเรือบ้าง เอาเงินไปช่วยบุญกุศลผ้าป่า จึงอยากให้ส่วนปกครองท้องถิ่นปรับบทบาทตัวเอง เพราะเราคาดหวังให้เขาเป็นตัวแทนภาคประชาชนอย่างแท้จริง

อรุณศักดิ์ โอซารส จังหวัดศรีสะเกษ

ขอเพิ่มเติมในส่วนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อแรก ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการศึกษาและจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

ข้อสอง ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการศึกษาค้นคว้า แนวทางจัดการทรัพยากร

สองข้อนี้ควรแยกออกจากกัน เพราะจากการทำงานในพื้นที่ กระทรวงทรัพยากรฯ ตั้งกรรมการลุ่มน้ำ โดยกำหนดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม แต่กลับพบว่าตัวแทนภาคประชาชนนั้นได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พอถึงระดับอำเภอ

ก็ให้ปลัดอำเภอ นายอำเภอ เป็นตัวแทนประชาชนอีก มันจึงวนๆ อยู่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่สำคัญหากไม่ขยายผลให้องค์กรภาคประชาชนมีบทบาทหน้าที่มากขึ้น ทำไปทำมาคณะกรรมการต่าง ๆ ก็จะถูกครอบงำ จนในที่สุดก็กลายเป็นการแย่งชิงงบประมาณกัน แล้วทำให้เกิดความเสียหายในพื้นที่

อีกทั้งที่ผ่านมารัฐบาลได้ตั้งงบประมาณให้ผู้ว่าฯ ซีโอโอ แล้วให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ตั้งงบประมาณขึ้นไปแบบต่างคนต่างเขียน ปรากฏว่า หากเขียนของงบประมาณในเรื่องสิ่งแวดล้อมจะไม่ได้รับการตอบกลับ แต่หากเป็นการเขียนขอซื้อคอมพิวเตอร์จะได้ทั้งหมด นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้น

ไพศาล วิเชียรเกื้อ หัวหน้าผู้ตรวจกระทรวงยุติธรรม

สิ่งที่เสนอให้หน่วยงานต่าง ๆ ทำ มีหน่วยงานหนึ่งที่เสนอภารกิจให้ทำน้อยไปทั้งที่เป็นต้นตอของปัญหา นั่นคือผู้ว่าราชการจังหวัด ปัญหาต่างๆ จะไม่เกิด หากมีผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีความรู้และเป็นคนดี และปัจจุบันนี้รัฐบาลก็บอกชัดเจนว่าในการทำงานของข้าราชการต้องเอาประชาชนเป็นเป้า ไม่นั่นใจว่าเป็นเป้าที่หลักประหารหรือเป้าหมายความสำเร็จ ดังนั้น ปัญหาที่พูดกันมาทั้งหมดจึงขึ้นอยู่กับความสามารถและความจริงใจของผู้ว่าราชการจังหวัด

เรื่องที่สอง เรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ กระทรวงยุติธรรมก็มีนโยบายอยู่ว่าจะโอนสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคให้มาสังกัดกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้ทำหน้าที่ได้เต็มร้อย แต่บังเอิญว่ามีกรยุบสภา เสียก่อน

ข้อเสนอต่างๆ ที่เสนอต่อกระทรวงยุติธรรม ทางกระทรวงก็มีนโยบายชัดเจนพอสมควร มีการตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดไว้ครบทั้ง 75 จังหวัดแล้ว ฉะนั้น ทุกปัญหาสามารถร้องเรียนไปได้ที่สำนักงานอัยการจังหวัด ส่วนเรื่องเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ทางกระทรวงยุติธรรมก็ประกาศตั้งแล้ว กำลังอยู่ระหว่างการหาสมาชิก ซึ่งเชื่อมกันได้พอดีกับเครือข่ายภาคประชาสังคมในจังหวัดนั้น ๆ

นอกจากนี้ควรนำข้อเสนอเหล่านี้เขียนเป็นเอกสารราชการแล้วส่งให้หน่วยงานหรือกระทรวงที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาปฏิบัติด้วย

มะลิวัลย์ นาควิโรจน์ แม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ที่ผ่านมาประชาชนเสนอข้อเสนอไปมากมายถึงทุกกระทรวงทุกหน่วยงาน แต่ทั้งหมดขึ้นอยู่กับว่าผู้รับข้อเสนอ

นั้นนำไปปฏิบัติหรือไม่ สำหรับกระทรวงยุติธรรมนั้น หลังจากที่ชาวบ้านถูกละเมิดสิทธิมากมาย และได้เรียกร้องไปยังหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว ถึงทุกวันนี้ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไข ในที่สุดก็ต้องไปสู่กระบวนการยุติธรรม ด้วยการฟ้องร้องต่อศาลปกครอง ดังนั้น มีข้อเสนอถึงกระทรวงยุติธรรมว่า หากมีคำตัดสินของศาลออกมาแล้วได้โปรดอย่าอุทธรณ์

สำหรับข้อเสนอต่อผู้ร่วมสัมมนานั้น หลังจากจบเวทีนี้แล้วทุกท่านควรออกมาเป็นอาสาสมัครเพื่อพิทักษ์สิทธิมนุษยชน อย่าไปหวังพึ่งหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง อย่าไปรอความช่วยเหลือจากใคร พวกเราเองต่างหากที่จะช่วยเหลือตัวเอง ช่วยเหลือเพื่อน ช่วยเหลือชุมชน ช่วยเหลือท้องถิ่นได้จริง

สมชาย นรเศรษฐพงศ์ จังหวัดพัทลุง

จากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครตลอด 2 ปีที่ผ่านมาพบว่า หากจะทำให้การดูแล คุ่มครองสิทธิเกิดประสิทธิภาพจริง ๆ น่าจะจัดให้มีศูนย์ประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะกว่าชาวบ้านจะเดินทางถึง คสม. จังหวัดนั้นค่อนข้างยาก แต่ในจังหวัดพัทลุง มีการทดลองตั้งศูนย์ประสานงานระดับอำเภอและตำบลขึ้นมา ปรากฏว่าได้ผลพอสมควร

วิสันต์ ทองเต่ามก จังหวัดพิจิตร

ที่ผ่านมายังไม่มี การพูดถึงประเด็นการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนสักเท่าใด ทั้งนี้เพราะระบบการศึกษาของประเทศไทยเป็นการศึกษาที่ถูกครอบงำ สอนให้คนขาดศีลธรรมดังที่คุุณหมอบระเวศว่าไว้ ฉะนั้น จึงขอเสนอไปยังกระทรวงศึกษาธิการว่า จะทำอย่างไรให้คนมีศีลธรรม เพื่อที่จะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะการตระหนักถึงสิ่งนี้ได้เกี่ยวข้องกับการเรียนเก่งแต่อย่างใด จึงอยากเสนอให้มีการกำหนดให้ทุกโรงเรียนจัดการเรียนการสอนโดยกำหนดหลักสูตรให้ 50% เป็นการเรียนรู้ในชุมชน ให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเป็นครู และให้นักเรียนได้ความรู้จากคนในท้องถิ่น

สุทธิ พรหมสง่า จังหวัดศรีสะเกษ

ความเสมอภาค ความเท่าเทียม เป็นประเด็นที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องสิทธิ เพราะทุกคนมีสิทธิที่จะขึ้นรถ แต่ไม่มีความเสมอภาคที่จะได้นั่งเหมือนกัน ความเสมอภาคไม่ใช่ต้องการทุกอย่าง แต่ขอในส่วนที่จำเป็น เช่น ขอให้ นายมี นายมา เบิกคิณคารักษาพยาบาลได้บ้าง เพราะเขาลำบากกว่าข้าราชการที่มีเงินเดือน

นอกจากนี้ยังได้เห็นรายชื่อผู้เสียชีวิตเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชนที่ตายไป 21 คน และคาดว่าจะมีที่ค่อยๆ ทายอดตายไปอีกไม่รู้เท่าไรในอนาคต หลังจากนั้นก็จะเข้าไปอยู่ในหนังสือให้รำลึก พวกเขาจะกลายเป็นประวัติศาสตร์ แต่ไม่เข้าใจว่า ทำไมก่อนตายไม่มีใครรู้จักพวกเขา มารู้จักตอนตายแล้ว คณะของผมโดนอุ้ม โดนกลั่นแกล้งมากมาย และเมื่อไม่กี่วันนี้ก็โดนเอาหัวหมามาเสียบไว้หน้าบ้าน ฉะนั้น มันจึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่พี่น้องชาวบ้านจะร่วมกันทำอะไรดีๆ บางครั้งเห็นอะไร รู้อะไร ก็ไม่ใช่จะลุกขึ้นมาพูดได้ง่ายๆ

ผู้เข้าร่วมสัมมนา จาก INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE

ขอเสริมในข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้ 1. กระทรวงแรงงาน เรื่องการคุ้มครองสิทธิแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ เกี่ยวกับค่าจ้างสวัสดิการและการศึกษาบุตร 2. กระทรวงสาธารณสุข เรื่องหลักประกันสุขภาพ ขอให้รวมไปถึงแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีบัตร 3. การค้ามนุษย์ผู้หลบหนีภัยที่ถูกค้าออกนอกพื้นที่พักพิงชั่วคราว ให้มีกลไกในการช่วยเหลือดังต่อไปนี้

3.1 LOCAL INTEGRATION เพื่อให้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยได้ หากอนุญาตให้พักพิงอยู่ในเมืองไทย

3.2 การส่งตัวไปประเทศที่ 3

3.3 REPATRIATION การส่งกลับภูมิลำเนาเดิม ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีการให้ผู้หลบหนีภัยที่ถูกค้ามนุษย์ออกมากลับคืนสู่แคมป์

สมศักดิ์ จันบำรุง คสม. อำเภองาว จังหวัดลำปาง

อำเภองาว เป็นพื้นที่ที่มีชนเผ่าอยู่มากมาย และขณะเดียวกัน อบต. ก็เพิ่งลงมติดกันว่าต้องย้ายพื้นที่อยู่บน

ดอยลงมาที่ราบที่จัดไว้ให้ ข้อหาที่ทำให้ต้องย้ายลงมาก็คือ ทำลายป่า มียาเสพติด ซึ่งเป็นข้อหาเก่าๆ ที่ตั้งกันมา 10-20 ปีแล้ว พี่น้องชนเผ่าได้มาปรึกษาอาสาสมัครสิทธิมนุษยชน เพราะเรื่องนี้เพิ่งส่งให้ทางอำเภอพิจารณา พวกเขาไม่มั่นใจ ไม่มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ทั้งที่พวกเขาอยู่ที่นั่นมา 40-50 ปีแต่ทางอาสาสมัครเองก็ยังไม่คำตอบให้และไม่แน่ใจว่าจะปรึกษาใคร จึงอยากเรียนถามเรื่องของแนวปฏิบัติที่เราจะสามารถช่วยเขาไม่ให้ถูกละเมิดสิทธิเช่นนี้ได้

สุชีพ พัฒทอง จังหวัดระนอง

ประเด็นแรก ขอเพิ่มเติมในส่วนกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยใช้บทเรียนในพื้นที่กรณีของวันผู้สูงอายุ พี่น้องรากหญ้าคนไทยพลัดถิ่นที่ไม่มีเลข 13 หลักนั้นจะไม่มีสิทธิได้รับแม้กระทั่งสิ่งของแจกจากหน่วยงานใดๆ

ประเด็นที่สอง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นไปได้หรือไม่ที่จะให้ชุมชนสามารถรับรองออกโฉนดชุมชน โดยผ่านประชาคมหมู่บ้าน สู่ อบต. อบจ. เพื่อให้ชุมชนรับรองสิทธิซึ่งกันและกัน

ประเด็นที่สาม กระทรวงสาธารณสุข การดูแลสวัสดิการนั้นต่างกันมาก บางครั้งแรงงานต่างด้าวยังได้รับการดูแลสุขภาพดีกว่าคนไทยพลัดถิ่นด้วยซ้ำ ทั้งที่เขาเหล่านั้นเป็นคนไทย อันที่จริงภาครัฐก็ดูแลคนไทยพลัดถิ่นอยู่บ้าง แต่ต้องให้กำนันทำหนังสือรับรอง ซึ่งชาวบ้านต้องจ่าย 1,200 บาท สำหรับการดูแลสวัสดิการ แทนที่จะได้ใช้บัตร 30 บาท รักษาทุกโรคเหมือนคนอื่น

ประเด็นที่สี่ กระทรวงศึกษาธิการ มีปัญหาในหลายพื้นที่บริเวณเขตตะเข็บแนวชายแดน เพราะเด็ก ๆ ที่จะไปต่อระดับมัธยม แต่ไม่มีเลข 13 หลักไม่สามารถเรียนต่อได้ ทั้งที่เด็ก ๆ เหล่านั้นก็เกิดอยู่ตรงนั้น

ประเด็นที่ห้า ผู้ว่าราชการจังหวัดน่าจะใช้วิทยุชุมชนหรือแม้แต่สื่อแผ่นพับให้ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนให้กับแรงงานต่างด้าว อย่างในพื้นที่จังหวัดระนองนั้น เป็นทางผ่านของแรงงานต่างด้าวไปสู่อื่น ๆ มีการค้าแรงงานข้ามชาติ คนพม่าเหล่านั้นไม่ได้รับการให้ความรู้เรื่องสิทธิที่พวกเขาพึงได้รับ ดังนั้นจึงควรมีการสื่อสาร เช่น วิทยุภาษาพม่า ไปสเตอร์ภาษาพม่า

ประเด็นที่หก กระทรวงแรงงานคือหัวใจหลัก เพราะแรงงานต่างด้าวในจังหวัดระนองถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนมากมาย ที่น่าหดหู่หัวใจที่สุด คือ การค้าประเวณีเด็ก ค่าแรงงานเด็ก ที่มีอยู่จำนวนมาก

รศ. ดร. พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัญหาเรื่องสัญชาตินี้โดยปกติเราจะเห็นปัญหา 2 อย่าง คือ ปัญหาของคนที่อยู่ในพื้นที่ป่าที่ยังไม่มีสัญชาติไทย กับปัญหาของคนที่เป็นคนสัญชาติไทย แต่อาศัยในป่า คนสองกลุ่มนี้อยู่ปะปนกัน และมีปัญหาเรื่องสิทธิไม่แตกต่างกัน สิ่งที่จะแนะนำ คสม. คือ ความสำเร็จของการช่วยเหลือนั้นจะต้องมีการร่วมมือกันในสอง ระดับ คือ ระดับพื้นฐานระหว่างเครือข่ายชุมชนด้วยกัน เช่น คสม. น่าน ที่จับมือกันระหว่างคุณหมอ ประชาสงเคราะห์อำเภอ ชุมชน เอ็นจีโอ ดังนั้น ในพื้นที่ของอำเภอท่าวาสุกรี หากร่วมมือกันทำให้ชัดเจนว่าชาวบ้านไม่ได้อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น A หรืออื่นๆ ก็จะช่วยได้มาก แล้วจากนั้นทาง มสช. นำเอาเครือข่ายแนวตั้ง อย่างสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เข้าร่วมเพื่อให้มีการส่งต่อนโยบายที่เอามนุษย์เป็นตัวตั้งให้ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ ถ้ามว่าทำอย่างไร ก็ต้องเชื่อมเครือข่ายแนวตั้งกับคนที่ให้ความสำคัญกับ HUMAN SECURITY มาแก้ปัญหาเป็นพื้นที่ๆ ไป

ส่วนเรื่องสิทธิทางการศึกษานั้น ตั้งแต่กลางปี 2548 เป็นต้นมา มีการแก้ไขระเบียบปี 2535 ที่ทำให้กระทรวงศึกษาธิการ หรือโรงเรียนปฏิเสธสิทธิทางการศึกษาแล้ว ดังนั้นถึงวันนี้ “อันว่าไม่ใช่หมาก็เรียนหนังสือได้” หากจะเรียนต่อนอกพื้นที่ เช่น เป็นไทยพลัดถิ่นอยู่ระนอง แล้วจะมาเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นายอำเภอมีหน้าที่จะต้องอนุญาตให้ออกนอกพื้นที่ตลอดหลักสูตร ปัญหาก็คือ บางทีเอ็นจีโอ โรงเรียน หรือผู้ละเมิดสิทธิก็ไม่ว้าวาระเบียบนี้แก้ไขเสร็จแล้ว

ประเด็น เรื่องคนไทยพลัดถิ่นนั้น ตั้งแต่วันที่ 18 มกราคม 2548 ไทยพลัดถิ่นที่ยอมรับแปลงสัญชาติ สามารถแสดงตัว และแปลงสัญชาติได้ ปัญหาก็คือ การรวบรวมตัวคนและพิสูจน์ว่าคุณคือคนเชื้อชาติไทยจากมะริดนั้น ยังไม่มีการทำเป็นเรื่องเป็นราว ดังนั้น โครงการ ดยค. หรือโครงการเด็กไร้รัฐซึ่งเป็นอีกโครงการหนึ่งของ มสช. ได้เสนอให้มีฐานข้อมูลที่รวบรวมข้อมูลของคนไทยพลัดถิ่น ตั้งแต่ประจวบฯ จนถึงระนอง ซึ่งเราเสนอมาตั้งแต่ปีที่แล้ว และพยายามคุยกับทุกองค์กร จนถึงวันนี้หากคนไทยพลัดถิ่นไม่รังเกียจที่จะแปลงสัญชาติ ก็เข้ามาเริ่มนับหนึ่งได้เลย โดยมีศูนย์นิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือโครงการเด็กไร้รัฐของ มสช. คอยช่วยเหลือ

ในกลุ่มระนองซึ่งไม่อยากแปลงสัญชาติ ก็ต้องให้รัฐสภาออกกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติพิเศษสำหรับคืนสัญชาติไทยอาจต้องเริ่มต้นที่การล่ายรายชื่อ 50,000 ชื่อ หรือไม่ก็ต้องทำให้กระทรวงมหาดไทยยอมเสนอร่างกฎหมายให้ อันที่จริงทาง สมช. ได้เสนอทางออกเรื่องนี้ไว้ตั้งแต่ 18 มกราคม 2548 แต่ปัญหาคือ เอ็นจีโอที่ทำงานเกี่ยวกับคนไทยพลัดถิ่นมีหลายกลุ่ม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนที่ลงไปทำงานกับคนเหล่านี้ก็มีหลายคณะ หากมีการประชุมทุกกลุ่มด้วยกันแล้วเชิญ สมช. มาร่วมด้วยก็จะดี

สุชีพ พัฒทอง จังหวัดระนอง

กรณีเรื่องสิทธิทางการศึกษา ขอเพิ่มเติมอาจารย์พันธุ์ทิพย์ที่บอกว่า ทุกคนมีสิทธิ์เรียนได้นั้นถูกต้อง แต่หัวใจในการเรียนคือ ใบบรรองการเรียนจบ หรือวุฒิบัตร ซึ่งสิ่งเหล่านี้โรงเรียนไม่ให้ แล้วการศึกษามันจะมีความหมายอะไร เพราะเขาไม่สามารถมีหลักฐานไปประกอบอาชีพได้

อีกประเด็นหนึ่ง การบอกว่าพี่น้องจังหวัดระนองไม่ยอมแปลงสัญชาตินั้น เอาหัวเป็นประกันได้เลยว่า ไม่มีพี่น้องคนไหนไม่ยอมแปลงสัญชาติ เพราะตั้งแต่เกิด เขาไม่มีสัญชาติเป็นพม่าอยู่แล้ว เขาเป็นสัญชาติไทย แต่กลุ่มเอ็นจีโอบางกลุ่มเข้าไปทำงานใช้ปริมาณอย่างเดียว ในพื้นที่มีมอญ มีกะเหรี่ยงมากมาย แต่เอ็นจีโอเหล่านี้รวมเป็นคนไทยพลัดถิ่นหมดเลย มันทำให้คนไทยพลัดถิ่นที่ถูกต้องกลายเป็นปัญหาความมั่นคงแห่งชาติ

ณัฐสุกานต์ เหมษ์ฉูติ สำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดอุบลราชธานี

ขณะนี้กระทรวงยุติธรรมมีการดำเนินการเรื่อง ‘ยุติธรรม ชุมชน’ ซึ่งเป็นยุติธรรมทางเลือก โดยปัจจุบันนี้ยุติธรรมกระแสหลักคือ เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นในหมู่บ้านก็ไปแจ้งความดำเนินคดีกับตำรวจ อัยการ ศาล เมื่อพิพากษาแล้วอาจต้องคุมประพฤติ ส่งเรือนจำ หรือรอลงอาญา

แต่ยุติธรรมชุมชนที่ทางกระทรวงฯ ดำเนินการตั้งแต่ปี 2548 นั้น จะให้กลุ่มบุคคลในชุมชนที่เป็นที่เคารพนับถือตามวิถีดั้งเดิมคอยดูแลแก้ไขเบื้องต้นยามที่เกิดปัญหาขึ้นในชุมชน หากแก้ไขไม่ได้ ให้นำเรื่องสู่ศูนย์ยุติธรรมจังหวัด ซึ่งมีสำนักงานทั่วประเทศ ภายใน 15 วันที่ได้รับเรื่อง หากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดไม่สามารถแก้ไขได้ ก็จะส่งเรื่องให้ศูนย์ประสานงานการยุติธรรม ของกระทรวงยุติธรรม หากกระทรวงยุติธรรมติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วไม่สามารถดำเนินการได้ จะส่งเรื่องกลับมาในหมู่บ้านให้ดำเนินคดีปกติ

เท่าที่เปิดมาประมาณ 1 ปีเศษในพื้นที่นำร่อง 8 จังหวัด และในขณะนี้กำลังเพิ่มอีก 31 จังหวัด ปรากฏว่าคดีประมาณ 80% ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในหมู่บ้าน สามารถแก้ไขได้ ทำให้คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ลดลง

หากผู้ใดจะนำเรื่องยุติธรรมชุมชนไปใช้ มีกฎหมายรองรับอยู่แล้ว คดีต่างๆ สามารถยอมความหรือไกล่เกลี่ยได้ทุกคดีเพราะเรามุ่งเคลียร์ใจไม่ใช่เคลียร์คดี ในบางคดี เช่น ฆ่ากันตาย คนถูกดำเนินคดีก็ต้องดำเนินไป แต่ญาติพี่น้องที่อยู่ด้วยกันในชุมชนควรจะต้องมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน เป็นต้น

ในส่วนของการทวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุข ในข้อเสนอยังไม่มีเรื่อง การคุ้มครอง ช่วยเหลือคนเร่ร่อนซึ่งมีทั่วประเทศ

นอกจากนี้เรื่องอาสาสมัคร เป็นไปได้ไหมที่รัฐบาลจะจัดตั้งกองกลางในการดูแลอาสาสมัครทั่วประเทศ เพราะอาสาสมัครทำงานก็ไม่มีค่าตอบแทนอยู่แล้ว

ผู้เข้าร่วมสัมมนา จังหวัดระนอง

ประเด็นที่บอกว่าคนไทยพลัดถิ่นจังหวัดระนองไม่ยากแปลงสัญชาตินั้นไม่ถูกต้อง นี่คือผลของการทำงานที่ สำเร็จด้วยเอกสาร แต่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง บางคนคอยการแปลงสัญชาติจนตายไปแล้ว จนกระทั่งเมื่อปีที่แล้วที่ ระนอง ได้รับการแปลงสัญชาติไป 900 ชื่อ หลังจากวิ่งเต้นเรื่องนี้มาตลอด 2 ปี

ที่สำคัญ อยากรู่มุ่งเน้นประเด็นของสิทธิ โดยจะยกตัวอย่างว่า ครอบครัวคนไทยพลัดถิ่นเมื่อเกิดลูกแล้วก็ต้องไป ขอขึ้นทะเบียนบ้านกับคนอื่น ทำให้เกิดปัญหาในชุมชน เพราะจะมีการทวงบุญคุณกัน ความวุ่นวายก็เกิดขึ้น

ผ่องศรี ธาราภูมิ จังหวัดลพบุรี

ในจังหวัดลพบุรี ประชาชนถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงขอเสนอภาครัฐว่า ในการดำเนิน โครงการใดๆ ที่จะมีผลกระทบต่อสิทธิของชุมชน ขอให้คำนึงถึงผลกระทบอย่างรอบด้าน เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งในร่างข้อเสนอไม่ได้กล่าวถึง ในการอนุมัติโครงการของกระทรวงอุตสาหกรรม ควรต้องประสานกับกระทรวงอื่นๆ และไม่ควรรวดูแต่รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งทางผู้ประกอบการรายงาน น่าจะดูข้อเท็จจริงในชุมชน เพราะการ อนุมัตินั้นเกี่ยวพันกับวิถีชีวิต ชุมชน สิ่งแวดล้อม

เวทีนโยบายสาธารณะ:
เครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เวทียุบายสาธารณะ:

เครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

วันพฤหัสบดีที่ 4 พฤษภาคม 2549 โรงแรมรามาการ์เดนส์ กรุงเทพฯ

ISBN 974-94505-1-5

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย โครงการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน-
เพื่อสุขภาวะของบุคคลและชุมชน (คสม.)
มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
ภายใต้แผนงานพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

พิมพ์ครั้งที่ 1 กรกฎาคม 2549

กองบรรณาธิการ มุทิตา เชื้อซึ้ง ชูวิธ ฤกษ์ศิริสุข

พิสูจน์อักษร พัชรินทร์ บุรณะกร

รูปเล่ม และปก space design 0 2907 6996

ภาพประกอบ อнуชิต นิ่มตลุง

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เด็อนตุลา

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)

1168 ซอยพหลโยธิน 22 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ : 0-2511-5855 โทรสาร : 0-2939-2122 E-mail : thainhf@thainhf.org Website : www.thainhf.org

สรุป

น.พ.ชูชัย ศุภวงศ์

การมีส่วนร่วมในเวทีนี้ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง เพราะมีผู้เสนอความคิดเห็นจำนวนมากจากทุกภาคส่วน ข้อเสนอจากการระดมความคิดเห็นครั้งนี้ จะมอบให้คณะทำงานวิชาการนำไปปรับร่วมกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้ยกร่างอีกครั้ง เนื่องจากร่างข้อเสนอดังกล่าวได้มาจากข้อมูลที่ได้รับจากพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งยังไม่มี ความครอบคลุม ครบถ้วนเพียงพอ

ข้อเสนอต่อรัฐบาล หรือ รัฐสภา ประการแรก องค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนยังไม่เกิด ไม่ว่าจะด้านสิ่งแวดล้อม ผู้บริโภค และอื่นๆ เป็นเรื่องที่รัฐบาลต้องนำไปดำเนินการ และศ.นพ. ประเวศ ได้ตั้งประเด็นไว้ว่า หากรัฐบาลไม่ทำตามรัฐธรรมนูญจะต้องฟ้องร้องต่อใคร

ประการที่สอง การทบทวนกฎหมายต่างๆ ที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและยังไม่ได้รับการแก้ไข ต้องมีกระบวนการที่ตรวจสอบ ทบทวนให้ชัดเจน

ข้อเสนอต่อระบบราชการ มีหลายคนเห็นว่าไม่ควรแยกออกเป็นกระทรวง ทบวง กรม อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราเห็นพ้องกันคือ เจตคติ แนวคิดของข้าราชการต้องปรับอย่างมาก ต้องพัฒนาศักยภาพบุคลากรของภาครัฐ ให้มีการปฏิบัติที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งมีข้อเสนอด้วยว่า ควรต้องมีหลักสูตรให้ข้าราชการ นักการเมืองทุกระดับต้องเรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน

ข้อเสนอเรื่องการกระจายอำนาจ ไม่เพียงแต่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ต้องกระจายทรัพยากรด้วย เรื่องนี้มาพร้อมกับข้อเสนอที่เหมือนธรรมชาติ แต่เป็นเรื่องใหญ่มาก คือ การจัดสรรที่ดินทำกิน นี่ถือเป็น การเสนอให้ปฏิรูปที่ดินในเมืองไทย ซึ่ง น.พ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี เคยกล่าวไว้ว่า ที่ได้วันนั้น เดิมทีประชาชนไม่มีที่ดินทำกินราว 80% แต่ขณะนี้ประชาชนเกือบ 100% มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ผลผลิตดีและแก้ปัญหาความยากจนได้ ปัญหาคือประเทศไทยจะจัดสรรที่ดินทำกินให้กับประชาชนได้อย่างไร นับเป็นการปฏิรูปครั้งใหญ่ในสังคมทีเดียว

ข้อเสนอเรื่องการพัฒนาโครงการ อกิโครงการใดๆ ของภาครัฐ จะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ซึ่งที่ผ่านมาเรากำลังคำนึงถึงเรื่องเหล่านี้น้อยเกินไป

ข้อเสนอให้มีการประสานงานหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในโครงสร้างของระบบราชการเอง ซึ่งชัดเจนว่าตอนนี้เป็นแบบอาณาจักรใครอาณาจักรมัน อีกทั้งยังเสนอให้โครงการ คสม. เชื่อมประสานกับกระทรวงยุติธรรม ในส่วนของ ‘ยุติธรรมชุมชน’ และต้องการให้โครงการ คสม. เข้าไปร่วมปรับปรุงระบบการเข้าถึงกระบวนการศาลของชาวบ้าน

นอกจากนี้ น.พ.ประเวศ ยังฝากการบ้านไว้ว่า ควรจะตั้ง ‘สถาบันยุติธรรมเพื่อสุขภาพ’ โดยประสานระหว่าง ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ รองปลัดกระทรวงยุติธรรม อาจารย์พันธุ์ทิพย์ คุณจิราพร บุญนาท รองประธานสภาความ

มันคง ให้ดำเนินการร่วมกัน ซึ่งคงต้องมอบให้อาจารย์พันธุ์ทิพย์ไปตั้งดูก็ตามมา เพราะคิดว่าสถาบันนี้สามารถตั้งได้ ภายใต้มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ข้อเสนอต่อองค์กรอิสระ มีคำถามถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์กรอิสระอื่นๆ เช่น กกต. ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา หรือศาลปกครอง ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ซึ่งไม่มีการนำเสนออะไร ดังนั้น องค์กรต่างๆ เหล่านี้ ควรเร่งทำงานในเชิงรุกด้วย มิใช่ตั้งรับอย่างเดียว

ข้อเสนอต่อสื่อมวลชน มีการพูดกันถึงเรื่องสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยปัญหาของบ้านเมืองที่เกิดขึ้นขณะนี้ ส่วนหนึ่งก็เกิดจากการปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของสื่อ ควรมีการเปิดพื้นที่สื่อของภาคประชาสังคม คนต่างด้าวชนกลุ่มน้อยก็ควรมีพื้นที่ในการใช้สื่อเพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนของเขา ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีเวลาสำหรับชนกลุ่มน้อยทุกชาติพันธุ์ในการออกอากาศ

ข้อเสนอต่อหน่วยราชการระดับจังหวัด มีกลไกหลายอย่างที่คิดว่าทางโครงการ คสม. สามารถประสานเชื่อมโยงให้เกิดประโยชน์ เช่น สำนักงานอัยการจังหวัด สำนักคุ้มครองสิทธิประชาชน สำนักงานส่งเสริมสิทธิเพื่อช่วยเหลือประชาชน ศูนย์ยุติธรรมชุมชนใน 31 จังหวัด เป็นต้น

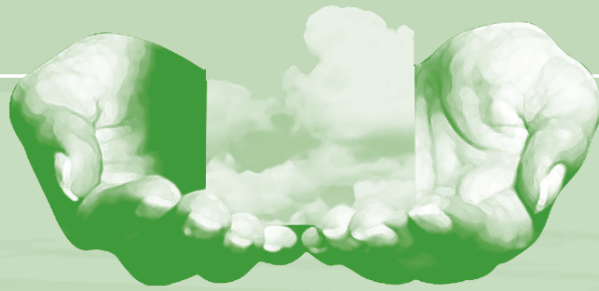
ข้อเสนอต่อองค์กรภาคประชาสังคม ในร่างข้อเสนอแนบนั้น มีข้อเสนอต่อองค์กรภาคประชาสังคมน้อยเกินไป ควรมึบทบาทมากกว่านี้ รวมทั้งมีการเสนอให้ตั้งกองทุนอิสระเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานภาคประชาสังคม หากได้งบประมาณหลัก 5,000-10,000 ล้านบาท เพื่อให้ชุมชน เครือข่ายเรียนรู้และทำงานร่วมกัน ชุมชนจะแข็งแกร่งกว่านี้ และการเมืองภาคประชาชนจะแสดงบทบาทได้อย่างมาก อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าในการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 ที่ผ่านมา มีการกาชงโนโหวต 10 ล้านเสียง ทำบัตรเสียอีก 3 ล้านเสียง ตรงนี้ทำให้เห็นอนาคตการเมืองภาคพลเมืองที่สามารถปฏิเสศการเมืองตัวแทนซึ่งสร้างปัญหามากมาย

นอกจากนี้ยังมีการพูดเรื่อง **'อาสาสมัคร'** หลายท่านบอกว่าอย่ารอความช่วยเหลือจากใคร ให้กำลังใจกัน เรียนรู้จากกัน มีการเสนอด้วยว่า อาจต้องมีกลไกระดับประเทศที่จะคอยสนับสนุนค้ำจุนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ข้อเสนออื่นๆ มีเรื่องแรงงานเด็ก แรงงานข้ามชาติ การศึกษาของเด็กที่ไม่มีเลข 13 หลัก ควรมีการศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งสิทธิสตรี

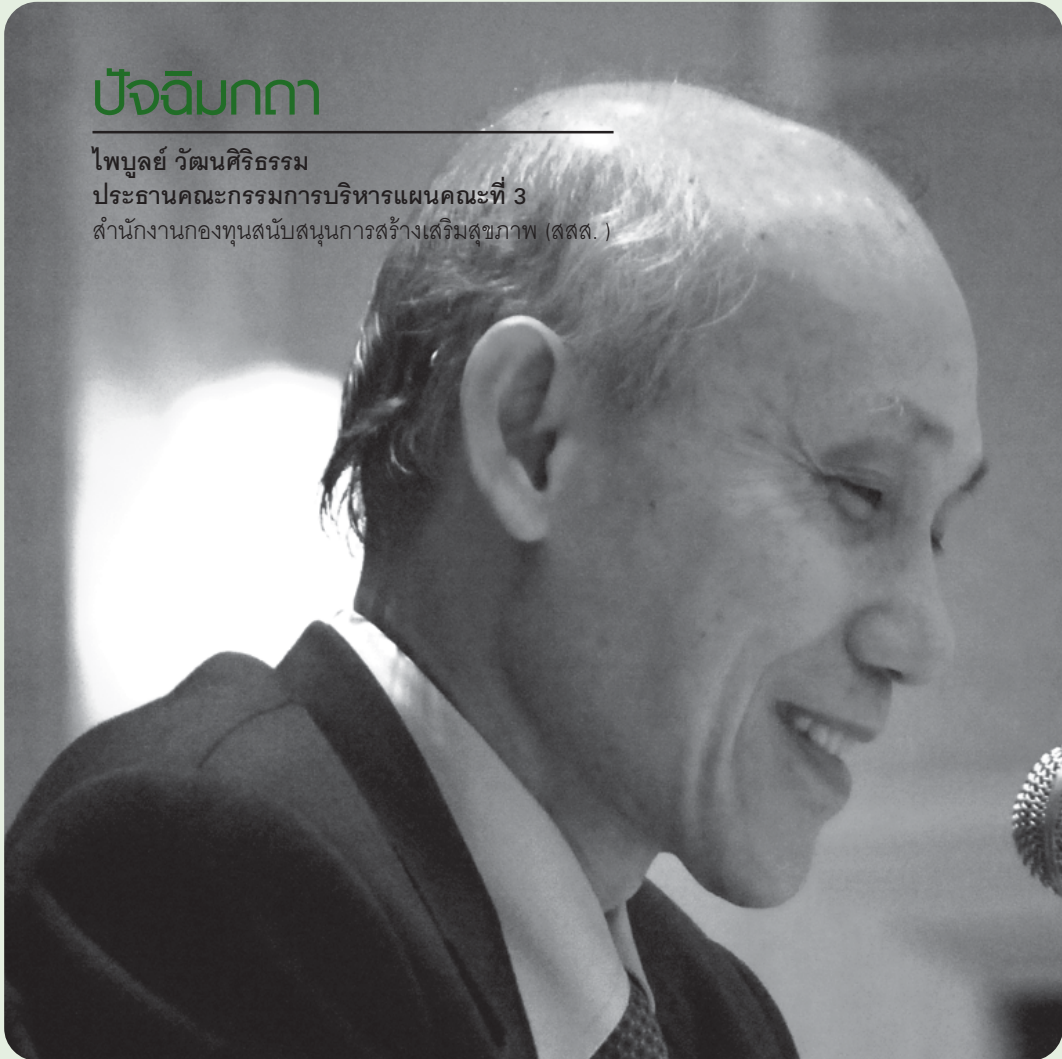
อย่างไรก็ตาม โครงการที่ทำใน 10 จังหวัดนำร่อง จะนำเสนอของงบประมาณเพื่อทำต่อไปใน 30 จังหวัด ข้อเสนอที่ได้เหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการทำงาน และน่าจะทำได้ข้อเสนออื่นๆ จากกระบวนการที่เรียกว่า **'นโยบายสาธารณะ'** ใน 30 จังหวัดดังกล่าวด้วย

ປັດຈຸບັນ

ปัจฉิมกถา

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม
ประธานคณะกรรมการบริหารแผนคณะที่ 3
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ปัจฉิมกถา

“คำว่า ‘สิทธิมนุษยชน’ จะแปลให้ง่ายก็คือ สิทธิที่จะปลอดจากความทุกข์อันไม่ชอบธรรมโดยหวังว่าถ้ามีสิทธิที่ว่านี้แล้วไม่มีใครไปละเมิดก็น่าจะนำไปสู่ความสุขที่ชอบธรรม นั่นคือ เรากำลังพูดถึงเรื่องทุกข์ภาวะและสุขภาวะ ซึ่งน่าจะเป็นประเด็นร่วมกันของทุกฝ่าย”

โครงการนี้ได้ดำเนินงานมาโดยมีเนื้อหาสาระที่มีคุณประโยชน์เป็นอันมาก ได้ก่อให้เกิดทั้งกลไก เครือข่ายอาสาสมัคร ฐานข้อมูล และยังเกิดการสื่อสารการจัดการความรู้ จนกระทั่งมีการนำเสนอสิ่งที่ควรจะเป็นนโยบายสาธารณะหรือมาตรการดำเนินการของหน่วยงานหลัก ๆ ทั้งในระดับชาติท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรภาคประชาสังคมและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ถือเป็นโครงการที่มีคุณประโยชน์ที่น่าจะคุ้มค่างับค่าใช้จ่าย เวลา และพลังงานที่ได้เสียไป โดยควรคำนึงไว้ว่าพลังงานจำนวนมาก เป็นพลังงานอาสาสมัคร ซึ่งถือว่าเป็นบุญเป็นกุศล เป็นความภาคภูมิใจและเป็นคุณประโยชน์ต่อส่วนร่วม

คำถามที่จะต้องเกิดขึ้นในการสิ้นสุดโครงการแม้จะเป็นเพียงระยะที่หนึ่งก็คือ ใครควรจะทำอะไรต่อ

ก่อนอื่นต้องกล่าวว่า เรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นคำใหญ่ที่อยู่ในรัฐธรรมนูญ มีความสำคัญถึงขั้นมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรก หลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ ก็ได้ดำเนินงานมาจนใกล้จะครบวาระของคณะกรรมการชุดแรก

หลายคนอาจจะมีคำถามว่า สิทธิมนุษยชนคืออะไร คนส่วนหนึ่งเข้าใจและตอบได้ แต่คนจำนวนมากในประเทศไทยรวมทั้งผู้ที่มิบทบาทหน้าที่สำคัญ ๆ เช่น ผู้บริหารประเทศ นักการเมือง ข้าราชการ ผู้นำท้องถิ่น อาจจะไม่เข้าใจ หรือไม่ซึ่งว่าเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของพวกเขาอย่างไร

คำว่า ‘สิทธิมนุษยชน’ จะแปลให้ง่ายก็คือ สิทธิที่จะปลอดจากความทุกข์อันไม่ชอบธรรม โดยหวังว่าถ้ามีสิทธิที่ว่านี้แล้วไม่มีใครไปละเมิดก็น่าจะนำไปสู่ความสุขที่ชอบธรรม นั่นคือ เรากำลังพูดถึงเรื่องทุกข์ภาวะและสุขภาวะ ซึ่งน่าจะเป็นประเด็นร่วมกันของทุกฝ่าย ทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริหาร

ราชการแผ่นดิน กระทรวงต่างๆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สสส. ซึ่งเป็นองค์กรสนับสนุนโครงการนี้ นี่คงเป็นเหตุที่ว่า ทำไม สสส. จึงสนับสนุนโครงการนี้

ส่วนคำถามที่ว่าควรทำอะไรต่อ นั้น คิดว่าสิ่งที่เริ่มมานี้ดีแล้ว เพราะมีประชาคมที่ดำเนินการในเรื่องสิทธิมนุษยชนภายใต้โครงการนี้ มีการร่วมมือ ศึกษา คิดค้น ดำเนินการแก้ปัญหา เกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่ายและนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ให้กับส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ราชการส่วนภูมิภาค กระทรวงต่างๆ ได้รับรู้

ส่วนคนที่ดำเนินการต่อ นั้น **กลุ่มแรก**ที่มีความสำคัญมาก น่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ทั้งชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนนี้ดำเนินการต่อไปได้เลยโดยไม่ต้องรอใคร โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ภายใต้โครงการ คสม. นี้ เนื่องจากทั้งแรงงาน กำลังสมอง งบประมาณ ล้วนอยู่ในวิสัยที่จะจัดหาจัดการได้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

กลไกที่สอง ที่น่าจะทำอะไรต่อได้คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นกลไกตามรัฐธรรมนูญ ถึงแม้จะไม่ได้มาฟังในเวทีนี้ ก็น่าจะพิจารณาดำเนินการในเรื่องต่างๆ ได้ โดยนำข้อเสนอที่ได้ในเวทีนี้ไปร่วมพิจารณาดำเนินการ

กลุ่มที่สามคือ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจและอื่นๆ เพราะทุกหน่วยงานล้วนมีความเกี่ยวข้องกับสภาวะ ทุกสภาวะ ของประชาชนทั้งสิ้น ยิ่งได้รับฟังความคิดเห็นเหล่านี้ยิ่งควรต้องพิจารณาดำเนินการในเรื่องเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม ทั้งหมดขึ้นอยู่กับเครือข่ายชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำงานจริง ดูแลคุ้มครองกันเองอย่างเข้มแข็ง ซึ่งถือเป็นพื้นฐานที่ดีที่สุด โดยขณะนี้ก็มีหลายพันตำบลที่เริ่มสร้างแผนแม่บทชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง เป็นแผนที่รวมทุกอย่างเกี่ยวกับชีวิตคน ครอบครัว ชุมชน ในสภาพอุดมคติก็คือ เรื่องสิทธิมนุษยชนก็น่าจะอยู่ในแผนแม่บทเหล่านี้

คำว่า ‘แผน’ หมายถึงการจัดการ ซึ่งแปลว่าต้องมีการศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์ คบคิด กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ วิธีดำเนินการ ตลอดจนติดตามวัดผล สรุปบทเรียนแล้วนำมาพัฒนาต่อเนื่องในทุกเรื่อง และยิ่งสร้างเป็นเครือข่ายขึ้นมาเรียนรู้ร่วมกัน จัดการความรู้ร่วมกัน ก็จะมีความรู้ ความเข้าใจ มีพลังที่มากขึ้นและดีขึ้น รวมถึงความสามารถที่จะมีผลต่อหน่วยงานอื่นที่อยู่ในพื้นที่รอบๆ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะที่อาจจะมาร่วมด้วย และถ้าทำได้ดีก็จะขยายวงไปในระดับชาติได้

หน่วยงานต่างๆ ถ้ามีความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนก็จะได้นโยบายที่เป็นประโยชน์ และหากในส่วนฐานรากทำได้ดีแม้เพียงบางส่วน แต่ถ้าสามารถนำขึ้นมามีผลต่อหน่วยงานส่วนกลาง เวลาหน่วยงานวางนโยบายก็จะมีผลไปทั่วประเทศ ด้วยระบบความสัมพันธ์เช่นนี้ หากเน้นที่ชุมชนท้องถิ่นให้เดินหน้าไปอย่างต่อเนื่อง น่าจะสามารถทำให้

เรื่องสิทธิมนุษยชนที่จะให้มีการส่งเสริม คุ่มครองตามที่ปรารถนากันบรรลุผลได้มากขึ้นเรื่อย ๆ

ขออนุโมทนาให้ความพยายามนี้จึงประสบผลสำเร็จ หน่วยงานต่าง ๆ ได้เรียนรู้ทำความเข้าใจ และประสานความร่วมมือกันกับส่วนอื่น ๆ ในสังคม เพื่อว่าเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นเรื่องความสุข ความทุกข์ของคน ครอบครัว ชุมชน สังคม จะได้บังเกิดผลดียิ่งขึ้น

จากบทเรียนที่พบผ่านต้องสานต่อ
คสม. เป็นกลไกช่วยสนอง
สร้างปัญญาเสริมความรู้ตั้งใจปอง
ขอพี่น้องรักษาสิทธิของชุมชน

อันความรู้ในตัวคนมีคุณค่า
ความรู้ในตำราก็มีผล
ทุกปัญหาแก้ไขได้ด้วยชุมชน
เพียงทุกคนรู้เรื่องสิทธิคิดทำดี

*อาจารย์บุญธรรม เกิดเกียรติชาติ
คิลปาจารย์มหาวิทยาลัยชุมชนปักษ์ใต้
ศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย*